

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Första kammaren. Nr 42.

Fredagen den 24 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 17 i denna månad.

Anmälades och bordlades jordbruksutskottets memorial nr 106, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upplåtande till småbruk af viss kronans jordegendomar och de ecklesiastika boställena tillhörande jord.

Upplästes till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

År 1912, den 24 maj, sedan fullmäktige i riksbanken anmält, att bankokommissarien J. F. Larsson, som den 14 innevarande månad utsetts till tredje suppleant för Riksdagens fullmäktige i riksbanken, afsagt sig detta uppdrag, sammanträdde kamrarnas valmän för att anställa fyllnadsval af en suppleant för Riksdagens fullmäktige i riksbanken för tiden från valet till dess nytt val under år 1913 försiggått; och befanns efter valets slut därtill hafva blifvit utsedd: herr Olauson, Knut Arvid, verkställande styrelseledamot vid Riksbankens afdelningskontor i Malmö med 48 röster.

*J. August Sjö.
Gunnar Ekelund.*

*Ernst Hedenstierna.
Värner Rydén.*

På framställning af herr talmannen beslöts, att det upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna, äfvensom att genom utdrag af protokollet underrättelse om detta val skulle meddelas Riksdagens kanslideputerade för den åtgärd, som på dem ankomme.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af första särskilda utskottet i dess memorial nr 11 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som, i likhet med Första kammaren, vill bifalla utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, beslutat, att begynnelsearfvodet för underinspektör sättes till 2,200 kronor med tre ålderstillägg å 300 kronor efter respektive 5, 10 och 15 års tjänst, med ett ortstillägg af 300 kronor för dem, som blifva bosatta i Stockholm, samt att, utskottets förslag till stat under B) extra anslag med anledning häraf höjes med 3,700 kronor till 85,600 kronor.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—89;

Nej—48.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 538, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 74 ja och 117 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 163 ja och 165 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

*Lagförslag
om rätt till
jakt.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 17 och 18 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till jakt äfvensom åtskilliga i ämnet väckta motioner.

I en till Riksdagen den 29 mars 1912 aflåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 98, hade Kungl. Maj:t under åberopande af bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit Riksdagen antaga i föreliggande utlåtande intaget förslag till lag om rätt till jakt.

I detta sammanhang hade utskottet jämväl till behandling förehåft följande i anledning af ifrågavarande proposition inom Riksdagen väckta motioner, nämligen inom Första kammaren nr 100 af herr *Holmquist* m. fl., samt inom Andra kammaren nr 288 af herr *Hage* m. fl., nr 291 af herr *Hedström* m. fl., nr 292 af herr *Hedström* m. fl. och nr 293 af herr *Jonsson* i Hå afvensom, hvad angick rätt för innehafvare af lägenheter å kronans mark till jakt å lägenheterna, nr 294 af herr *Lindhagen*.

*Lagförslag
om rätt till
jakt.
(Forts.)*

Herr *Hage* m. fl. hade i sin motion hemställt, att Riksdagen vid antagandet af föreliggande förslag till lag om jakträtt (kungl. proposition nr 98) måtte i lagen inskrifva rätten för kronotorpare och lägenhetsinnehafvare å kronoparker inom de sex nordligaste länen att bedrifva jakt på lägenhetens område samt å kringliggande kronopark eller viss del däraf.

I sin motion nr 291 inom Andra kammaren hade herr *Hedström* m. fl. föreslagit, att Riksdagen måtte uti lagen om rätt till jakt införa nedanstående bestämmelser.

§.

Hvar och en, som utöfvar jakt med skjutgevär, skall därvid med undantag för de fall, som uti § här nedan nämnas, vara försedd med ett för det löpande året å den jagande utställdt jaktmärke.

§.

Jaktmärke utfärdas för visst kalenderår samt gäller för lofflig jakt inom riket i dess helhet.

§.

Ej må jaktmärke öfverlätas eller till annan för begagnande utlämnas. Sker det, vare jaktmärket förbrutet, och vare såväl öfverlåtaren som den, till hvilken öfverlåtelsen skett, underkastade ansvar på sätt nedan stadgas.

§.

Hvarje kommun å landet eller i stad skall bestämma den afgift, som för jaktmärke skall erläggas, dock minst tre kronor och högst femton kronor, hvilken afgift tillfaller kommunens kassa. Sådant beslut lände till efterrättelse från början af näst påföljande kalenderår intill slutet af det år, hvarunder beslut om afgiftens utgående med förändradt belopp blifvit fattadt.

Jaktmärke utfärdas å landet af kommunalnämndens ordförande och i stad af polismyndighet eller, där särskild person efter vederbörande kommunalstyrelses förslag blifvit därtill af Konungens befallningshafvande förordnad, af denne. Jaktmärke utlöses af enhvar inom den kommun, där han är mantalsskrifven.

Lagförslag
om rätt till
jakt.
(Forts.)

Om jaktpass för utländsk undersåte gälle hvad därom särskildt är stadgad.

Närmare föreskrifter om jaktmärke och hvad vid utfärdande af sådant är att iakttaga meddelas af Konungen.

§.

Den, som efter det denna lag trädt i kraft genom laga kraftägande utslag blifvit ådömd straff för jakt under oloflig tid eller fångst med olaga redskap, mister det jaktmärke, han möjligen kan innehafva, och förlorar rätt att utlösa jaktmärke under ett år från den dag utslaget vunnit laga kraft. Den, som efter det denna lag trädt i kraft ådömts straff för jakt under oloflig tid eller fångst med olaga redskap två gånger, mister innehafvande jaktmärke och förlorar rätt att förvärfva sådant märke under två år från den dag straffet slutligen ådömdes.

Den, som efter denna lag trädt i kraft ådömts straff för jakt under oloflig tid eller fångst med olaga redskap tre gånger, mister innehafvande jaktmärke och vare för all framtid förlustig rätt att utlösa jaktmärke.

§.

Hvad om jaktmärke är stadgad gäller icke för jakt, däri Konungen eller medlem af det kungl. huset deltagar.

Samma stadganden äga ej heller tillämplighet:

å till skogsstaten hörande förvaltande och bevakande personal såvida angår dem tillåten jakt å kronans mark äfvensom elever och lärlingar vid skogsläroverken i fråga om jakt, som af dem för deras utbildning utöfvas å de under läroverkens vård och förvaltning ställda skogar;

i fråga om jakt inom Västerbottens och Norrbottens lappmarker;

i fråga om jakt efter säl och sträckande sjöfågel i skärgården eller vid hafskusten;

med afseende å jakt, som omförmäles uti §§ 7, 10 och 12 här ofvan;

i fråga om jakt å mark, som till jaktpark eller djurgård är inhägnad, eller skytte i gård eller trädgård, äfven om det är att anse såsom jakt;

med afseende å enskild ägare eller innehafvare af jord samt sådan jakträttsinnehafvares familj för jakt å den mark ägaren eller innehafvaren äger eller innehar.

§.

Förseelse mot stadgandena om jaktmärke straffas med böter från 5 till 20 kronor och åtalas af allmän åklagare så ock af förvaltande eller bevakande personal vid jägeristaten.

I den af herr *Hedström* m. fl. inom Andra kammaren väckta motionen nr 292 hade hemställts, att Riksdagen måtte besluta, att första delen af 19 § skulle erhålla följande lydelse:

»Löper hund, som jagar eller ofredar villebråd, under tiden från och med den 16 mars till och med den 15 augusti lös i mark, där villebråd finnes, böte hundens ägare eller innehafvare från 5 till 20 kronor; och vare denna ägare eller innehafvare dessutom skyldig ersätta jakträttsinnehafvaren skada, som därigenom må anses hafva skett å villebrådet, samt underkastad det äfventyr, hvarom här nedan stadgas. Sådan förseelse åtalas af målsägare, af allmän åklagare samt af förvaltande och bevakande personal vid jägeristaten. När helst hund, som är sådan, antagas kan, att den jagar eller ofredar villebråd, löper lös i mark, där villebråd finnes, äger jakträttsinnehafvaren eller hans folk rättighet att hunden upptaga. Det åligger etc. (Lika som uti lagförslaget.)»

Herr *Jonsson* i Hå hade i sin motion hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att all fångst af villebråd med sax måtte varda förbjuden.

Herr *Lindhagen* hade i sin motion yrkat, »att Riksdagen med anledning af propositionen nr 99 om tillgodogörande af kronans jakträtt ville besluta sådana ändringar i mom. 1, 2 och 3, att,

1:o) all privilegierad rätt till nöjesjakt bortfaller och jakt af icke skadliga djur får utöfvas endast till eget husbehof;

2:o) rätt till jakt af icke skadliga djur till eget husbehof tillerkännes dels innehafvare af lägenheter på den kronans mark, hvarå lägenheten är belägen, samt dels, utom förvaltande, jämväl bevakande personal, hvar inom sitt tjänstgöringsområde med rätt dock för domänstyrelsen att från jakt för viss tid fridlysa visst område, när jaktvården befinnes kräfvat det.»

Utskottet hade i förevarande utlåtande på återopade skäl hemställt

1:o) att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition äfvensom herr Hages m. fl. och herr Lindhagens motioner samt herr Hedströms m. fl. motion nr 292 samt med afslag å herr Holmquists m. fl. motion, ville för sin del antaga af utskottet framlagdt förslag till lag om rätt till jakt;

2:o) att Riksdagen, i anledning af herr Jonssons i Hå motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i blifvande jaktstadga intaga förbud mot användande af sax vid fångst af andra djur än roffåglar; samt

3:o) att Riksdagen, i anledning af herr Hedströms m. fl. motion nr 291, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till bestämmelser angående jaktmärke.

Reservationer hade afgifvits af, bland andra,

1:o) herr *P. Paulson* och greve *A. H:son Wachtmeister*, hvilka

*Lagförslag
om rätt till
jakt.
(Forts.)*

Lagförslag
om rätt till
jakt.
(Forts.)

ansett. att utskottet, beträffande §§ 6 och 22, bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag; samt

2:o) herr *A. H. Fahln*, som beträffande §§ 6, 22 och 23, ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Grefve *Wachtmeister*, *Axel*: Herr talman, mina herrar! Andra kammaren har i förrgår antagit detta lagförslag i en form, som i stort sedt måste för hvarje vän af en god jaktvård vara synnerligen tillfredsställande. Efter min mening vore det därför lyckligt, om Första kammaren i dag ville besluta att antaga lagförslaget i full öfverensstämmelse med Andra kammarens beslut. Nu finnes det ju i åtskilliga punkter reservationer. Själftillhör jag reservanternas antal. Dessutom finnas väl bland kammarens ledamöter åtskilliga, som skulle vilja hafva en och annan paragraf affattad olika mot hvad Andra kammaren beslutit. Men om Första kammaren i en och annan punkt fattar olika beslut mot Andra kammaren, äro vi inne på sammanjämkningens vanskliga stråt, och i all synnerhet i denna riksdagens sista timme skulle det hela därigenom äfventyras. Jag kommer därför icke att framställa något afvikande yrkande beträffande 6 §, med afseende å hvilken jag reserverat mig; och jag tror, som sagdt, att det vore lyckligt, om litet hvar ville afstå sina mindre önskemål för att icke äfventyra det hela.

Herr *Holmquist*: Jag delar helt och hållet den åskådning för hvilken den förste talaren här gjort sig till tolk.

Jag vill blott säga ett par ord i anledning af den motion, som jag m. fl. kammarledamöter väckt. Den har blifvit af utskottet afstyrkt och efter Andra kammarens afslag är all möjlighet att vinna bifall till densamma afskuren. Jag hoppas emellertid, att den fråga, som i motionen framförts, skall återkomma till en annan riksdag och då möjligen vinna ett bättre öde. Jag har intet yrkande att göra.

Herr *Hedenlund*: Äfven jag ämnar följa den uppmaning, som af den förste talaren riktats till kammaren. Men jag vill åtminstone med några ord beröra en af förslaget punkter, 6 §. Det synes mig nämligen, hvad denna paragraf beträffar, att Kungl. Maj:ts förslag vore bra mycket att föredraga framför utskottets. Utskottet har på grund af en enskild motion, välmenande för skogstorpene och lägenhetshafvarne, men ingalunda för jaktvården, kommit med ett förslag om jakträtt för skogstorpene och lägenhetshafvare å deras lägenheters egna områden, ett förslag, som efter mitt förmenande komme att vara till stort men för jaktvården, utan att vara till gagn för dem, som man velat gynna. Hvad jaktvården beträffar, bör det vara klart äfven för den icke

direkt jaktvårdsintresserade, att, om någon rationell jaktvård skall kunna äga rum, eller om öfver hufvud taget någon skall kunna intressera sig för jaktvård, man bör hafva ett sammanhängande helt och icke hafva en jaktmark, som är söndertrasad och splitt-rad af mindre områden, *på* hvilka och — det kan jag helt visst med skäl säga — *från* hvilka en hänsynslös jakt kommer att äga rum. Utskottets förslag omöjliggör för den skull eller försvårar jaktvård å kronans egna domäner, och om staten såsom i nästa betänkande på föredragningslistan föreslås, skulle önska utarrendera jakträtten på någon af dessa domäner, fruktar jag, att arren-deafgifterna icke komme att blifva synnerligen höga. Paragrafen motarbetar därför såväl jaktvården som statens rent ekonomiska intresse. Hvad nu skogstorparne och lägenhetshafvarne själfva beträffar, tror jag, att de skola hafva ett mycket ringa eller intet gagn af sin jakträtt på så små områden; och jag tror, att jag icke säger för mycket, om jag påstår, att man gör dem en ren otjänst genom att inleda dem i frestelse att till jakt använda en tid, som de skulle kunna utnyttja på ett mer givande sätt.

Sedan Andra kammaren emellertid fattat sitt beslut och i alla afseenden godkänt hvad utskottet föreslagit, vågar jag icke i denna riksdagens sista timme framkomma med yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Men jag har, då jag är en varm vän af jaktvården i vårt land, icke velat låta förslaget passera utan att göra dessa uttalanden.

Herr Fahln: Det är särskildt den ena af de punkter, som omfattas af min reservation till föreliggande betänkande, som jag icke kunnat låta passera, utan att be att få säga ett ord därom, innan saken slutligen afgöres. Detta gäller den förändring i 23 §, som gjorts af utskottet, där utskottet tillagt ett stadgande af innehåll, att jaktredskap och hundar m. m., som icke blifvit frantagna den jagande i öfverensstämmelse med bestämmelsen i paragrafens första stycke, ändock skulle kunna förklaras förbrutna. Jag förutser, att en sådan bestämmelse, oafsedt att den från rent lagteknisk synpunkt måste anses vara ganska otillfredsställande, kommer att i praktiken visa sig synnerligen olämplig och jämväl föranleda svårigheter; och det är skälet, hvarför jag icke kunnat biträda utskottets förslag.

Sedan jag uttalat detta, vill jag emellertid icke göra något yrkande, då jag, om ock med någon tvekan, ansluter mig till den tanke, som fått uttryck i den första ärade talarens maning. Jag ber därför att få ansluta mig till förslaget, sådant det föreligger.

Grefve Mörner: Jag skall icke vända mig mot någon af de punkter, som de föregående talarna berört, men utskottet har vid 13 § upphäft sig till en sakkunnig myndighet i ornitologiska

Lagförslag
om rätt till
jakt.
(Forts.)

Lagförslag
om rätt till
jakt.
(Forts.)

frågor, i hvilka jag tror att utskottet icke besitter någon särskild sakkunskap. För närvarande är det stadgadt, att till vårt lands skadliga djur äfven skola räknas örn och falk. De sakkunniga, som af Kungl. Maj:t haft i uppdrag att omarbota jaktstadgan, tillstyrkte, att dessa fåglar icke längre skulle anses som skadliga. De säga att dessa två fågelslag numera äro så sällsynta, att de kunna betraktas som naturminnesmärken. Och naturminnesmärken bruka Konung och Riksdag eljest vara måna om att skydda.

Falkar finnas af olika slag. En art är tornfalken, och denna är enligt de sakkunnigas och särskildt den framstående zoologen professor Lönnbergs utsago att anse som en absolut nyttig fågel. Men denna skulle enligt utskottets förslag anses som skadlig och böra utrotas. Bland öfriga arter märkas pilgrimsfalken och jaktfalken, hvilka numera äro så sällsynta, att de nästan endast förekomma i våra fjällbygder. De göra ytterst ringa skada. Och de äro för resten icke skyddade mot jakt, äfven om de föras bort från förteckningen öfver skadliga rofdjur. De äro nämligen af så stort värde, att för en jaktfalk betalas 50 mark och för en pilgrimsfalk 8 mark — äfven deras ägg betinga höga pris.

Örnarna göra visserligen någon skada, men de äro sällsynta djur, som för vårt lands fauna äro synnerligen karakteristiska. Äfven örnarna betalas för öfrigt högt, med 26—60 mark stycket, olika för olika slag, och deras ägg betalas med 20 mark stycket.

Af dessa skäl, och då dessutom af samma skäl björnen ansetts böra skyddas för utrotning, synes äfven Kungl. Maj:ts och de sakkunnigas förslag att borttaga örn och falk från förteckningen öfver skadliga djur böra vinna bifall. Denna obetydliga ändring tror jag, att Andra kammaren vid en sammanjämkning icke skulle vägra att gå med på; och jag tillåter mig därför yrka, att denna kammare måtte besluta, att ifrågavarande paragraf skall återställas till den af Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen.

Herr Tamm: Jag vill visst icke bestrida grefve Mörners påstående, att utskottet icke kan vara sakkunnigt i ornitologiskt afseende, men jag ber att få göra kammaren uppmärksam på, att utskottet här icke kommit med någon nyhet. De ifrågavarande fåglarna hafva förut räknats till skadliga djur. Och då jag föreställer mig, att hvad grefve Mörner nu anfört icke är tillräckligt skäl för att göra hela lagförslagets öde beroende på möjligheten af en sammanjämkning, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende å förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af grefve Mörner, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att 13 § erhöles den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 17 och 18 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillgodogörande af kronans jakträtt äfvensom åtskilliga i ämnet väckta motioner. *Ang. grunder för tillgodogörande af kronans jakträtt.*

I en till Riksdagen den 29 mars 1912 aflåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 99, hade Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen antaga framlagdt förslag till grunder för tillgodogörande af kronans jakträtt.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft nedannämnda i anledning af förevarande proposition inom Andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen nr 179 af herr *Säfstrand*, nr 279 af herr *Kronlund*, nr 286 af herr *Martin*, nr 289 af herrar *Hage* och *Nilsson* i Tånga, samt nr 294 af herr *Lindhagen*.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt,

att Riksdagen, med afslag å de i ämnet väckta motionerna, ville i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition antaga följande

Grunder för tillgodogörande af kronans jakträtt.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

1:o. Kronans jakträtt å dess hägnade jaktparker och djurgårdar, å mark, hörande till de kungliga lustslotten och andra till Konungens egen disposition ställda lägenheter, å kungsgårdar, kungsängar, kronoparker, från kronans jordbruksdomäner vid utarrendering undantagen skog och i öfrigt all kronan tillhörig, odisponerad mark, å statens till bergshandteringens och sågverksrörelsens understöd anslagna skogar, äfvensom å häradsallmanningen utöfvas af

(Utskottets förslag.)

1:o. Kronans jakträtt å dess hägnade jaktparker och djurgårdar, å mark, hörande till de kungliga lustslotten och andra till Konungens egen disposition ställda lägenheter, å kungsgårdar, kungsängar, kronoparker, från kronans jordbruksdomäner vid utarrendering undantagen skog och i öfrigt all kronan tillhörig, odisponerad mark samt å statens till bergshandteringens och sågverksrörelsens understöd anslagna skogar utöfvas af Konungen själf och på Konungens

Ang. grunder
för tillgodo-
görande af
kronans jakt-
rätt.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Konungen själf och chefen för hans hofjägeristat jämte dem, som vid sådana tillfällen äro följaktiga.

uppdrag af chefen för hans hofjägeristat jämte dem, som vid sådana tillfällen äro följaktiga.

2:o. Å nämnda områden, med undantag af dem, som äro ställda till Konungens egen disposition och där Konungen själf om jakten särskildt förordnar, må jakt idkas jämväl af chefen för domänstyrelsen samt, för egna behof eller efter skadliga djur, af förvaltande personal vid skogsstaten, hvar inom sitt tjänstgöringsområde.

3:o. Bevakande personal vid skogsstaten äger att å sådana i 2:o afsedda marker, som stå under deras bevakning, idka jakt efter skadliga djur samt, med domänstyrelsens på särskilda skäl och begränsad tid lämnade tillåtelse, äfven efter annat vildt eller vissa arter däraf.

4:o. Vid jakt, som idkas uti de i 2:o och 3:o omnämnda fall, må dock utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd jakten icke afse älg, hjort, rådjur, vildren eller svan, ej heller björn; dock må björn, som anfallit människa eller husdjur, äfven annorledes än i nödvärn dräpas, efter tillåtelse af den tjänsteman vid skogsstaten, under hvars tillsyn marken är ställd.

5:o. Personal och elever vid skogsläroverken äga å de i 2 o afsedda områden idka jakt i enlighet med de bestämmelser, som därom af Kungl. Maj:t meddelas.

6:o. På Kungl. Maj:t ankommer att uppdraga åt domänstyrelsen att:

a) därest å kronopark stammen af *älg*, *hjort* eller *rådjur* så förökad sig, att densamma ur jaktvårdssynpunkt lämpligen bör beskattas eller till förekommande af olägenhet eller hinder för skogsskötseln minskas, antingen på af styrelsen bestämda villkor till den högstbjudande upplåta rätt att under angifven tid fälla och behålla visst antal villebråd af berörda slag, eller ock uppdraga åt revirförvaltningen att ombesörja den jakt, som må finnas erforderlig, med skyldighet för domänstyrelsen att i sistnämnda fall jämväl meddela föreskrift, huruvida vid sådan jakt fälldt villebråd skall för statsverkets räkning försäljas eller om detsamma må af den jagande mot ersättning till statsverket behållas; samt att,

b) därest å kronopark utarrenderande af rätten till jakt å *annat villebråd*, än nyss är sagdt, anses öfverstämman med god jaktvård och i öfrigt lämpligen böra ske, upplåta jakträtt, hvarom nu är fråga, på arrende under villkor och på sätt, som må finnas för skogs- och jaktvården betryggande.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

7:o. Hvad i 6:o stadgats rörande kronopark skall äga tillämpning jämväl å annan här ofvan under 1:o omförmäld mark, med undantag af sådan, som är ställd under Konungens egen disposition; dock att i fråga om häradsallmänning tillika iakttages, att jakten därå icke må på arrende upplåtas, med mindre vederbörande allmänningsstyrelse därtill samtyckt, samt att behållna inkomsten af jakten, ehvad den ombesörjes genom revirförvaltningen eller är utarrenderad, skall tillfalla allmänningsskassan.

8:o. Sker upplåtelse af jakträtt å kronans jaktområde enligt 6:o eller 7:o här ofvan, må till utöfvande af kronans jakträtt eljest berättigade personer å den med upplåtelsen afsedda mark utöfva jakt allenast i omfattning, som är förenlig med den skedda upplåtelsen.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1913.

Reservation hade anmälts af, bland andra, herr *G. Tamm*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen ville i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt med afslag å i ämnet väckta motioner antaga följande

Grunder för tillgodogörande af kronans jakträtt.

1:o. = utskottet.

2:o. Å nämnda områden, med undantag af dem, som äro ställda till Konungens egen disposition och där Konungen själf om jakten särskildt förordnar, må jakt idkas jämväl af chefen för domänstyrelsen.

3:o. Personal vid skogsstaten äger att å sådana i 2:o afsedda marker, som tillhöra deras tjänstgöringsområde, idka jakt efter skadliga djur samt, med domänstyrelsens på särskilda skäl och begränsad tid lämnade tillåtelse, äfven efter annat vildt eller vissa arter däraf.

4:o. = utskottet.

5:o. = utskottet.

6 o. = utskottet.

7:o. = utskottet.

8:o. = utskottet.

(Utskottets förslag.)

7:o. Hvad i 6:o stadgats rörande kronopark skall äga tillämpning jämväl å annan här ofvan under 1:o omförmäld mark, med undantag af sådan, som är ställd under Konungens egen disposition.

Ang. grunder för tillgodogörande af kronans jakträtt.

(Forts.)

Ang. grunder
för tillgodo-
görande af
kronans jakt-
rätt.

(Forts.)

Herr Tamm: Jag skulle icke under andra förhållanden ha besvärat kammaren med någon utläggning i detta ämne; men då det är så, att Andra kammaren här godkänt ett annat förslag än utskottets, måste jag för kammaren framhålla det riskabla i att icke i detta afseende biträda Andra kammarens beslut. Här kan nämligen icke någon sammanjämkning komma i fråga, då grunderna för tillgodogörande af kronans jakträtt för närvarande finnas intagna i några paragrafer i den gamla jaktstadgan, hvilken enligt kamrarnes lika lydande beslut skulle upphävas. Dessa paragrafer skulle delvis ersättas genom den nya jaktlagen; men därutöfver måste stadgas tillräckliga grunder för tillgodogörande af kronans jakträtt. Under sådana förhållanden tror jag, att det är klokt att biträda Andra kammarens i frågan fattade beslut, som sammanfaller med den reservation, jag inom utskottet afgifvit. Det finns, tror jag, äfven en del talande skäl härför. Särskildt vill jag erinra, att i mom. 6 b) blifvit föreslaget, att man skulle gå på den linjen att ekonomiskt tillgodogöra sig kronans jakträtt genom upplåtande på arrende eller på annat sätt. Om då i enlighet med en reservation af herr Daniel Persson samtliga kronojägarne skulle blifva bibehållna vid sin gamla jakträtt, torde detta arrende blifva skäligen utan värde.

Jag skall således, herr talman, utan att vilja ingå på några ytterligare skäl, tillåta mig hemställa, att kammaren behagade biträda Andra kammarens beslut och alltså med afslag å utskottets hemställan bifalla den af mig i ärendet afgifna reservation.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talman yttrade, att i afseende å föreliggande utlåtande endast yrkats, af herr Tamm, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att punkterna 2:o och 3:o affattades så, som angifvits i den af honom vid utlåtandet fogade reservation.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet hemställt samt vidare på godkännande af berörda yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Om utredning
rörande på
rekognitions-
m. fl. hemman
bosatta åbors
rättigheter.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 18 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande nr 99, i anledning af väckta motioner om åvägbringande af utredning rörande på rekognitions-skogar och under bruk skatteköpta hemman bosatta åbors rättigheter m. m.

I två likalydande, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisade motioner, nr 77 i Första kammaren af herr Carl Gustaf Ekman m. fl. och nr 203 i Andra kammaren af herr Ericsson i Vallsta m. fl., hade hemställts, att Riksdagen måtte besluta hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t tacktes föranstälta om en utredning rörande på rekognitions-skogar och under

bruk skatteköpta hemman bosatta åbors rättigheter och till Riksdagen göra de framställningar, hvartill utredningen föranledde.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehafvt den i förenämnda motioner omförmälda, af herr *Karlsson* i Fjäl m. fl. inom Andra kammaren väckta, till jordbruksutskottet jämväl hänvisade motionen, nr 194, däri hemställts, att Riksdagen ville ställa något lämpligt belopp till Kungl. Maj:ts förfogande för att förhjälpa åbor, som skilts från sin åborätt till under bruk skatteköpta hemman, att återinsättas eventuellt genom rättegång i åborätten, eller, om detta ej kunde bifallas, hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag i ämnet till nästa Riksdag.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen, med anledning af förevarande motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande de på rekognitions-hemmanen och de under bruken skatteköpta hemmanen befintliga och förutvarande åbors rättigheter samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill en dylik utredning kunde föranleda.

Reservation hade afgifvits af herrar *A. T. Odelberg*, *P. Paulson*, *E. A. Lindblad* och *Aaby A. W. Ericsson* samt friherre *J. Gyllenstierna*, hvilka anförde,

»Som frågan redan i petitionsväg är dragen under Kungl. Maj:ts behandling, ha vi ansett, att Riksdagen ej bör aflåta någon skrifvelse till Kungl. Maj:t i samma fråga; en sådan skrifvelse får lätt betydelsen af ett ställningstagande redan nu i saken.»

Herr *Lindblad*, *Ernst*: Jag vill fästa uppmärksamheten på, att det är fem reservanter från denna kammare, hvilka icke vilja gå med på den föreslagna utredningen af det skäl, att saken redan är dragen under Kungl. Maj:ts pröfning. Sålunda skulle ett bifall till denna framställning lätt kunna tolkas såsom ett föregripande och ett ställningstagande till själfva saken, och det tror jag icke, att Första kammaren vill vara med om. Vi hörde t. ex. häromdagen, då det gällde den kvinnliga rösträtten, en talare på Stockholmslänsbänken, herr *Ernst Beckman*, drifva den satsen, att därför att man begärt utredning i den frågan, hade man samtidigt gifvit löfte om att acceptera själfva saken, huru än utredningen komme att gestalta sig. Och jag vill ytterligare framhålla, att kammaren redan vid ett föregående plenum på hemställen af lagutskottet beslutat en skrifvelse om utredning rörande rekognitions-hemmanen, afseende *tryggad besittningsrätt* för innehafvare af sådana hemman. Men här är det den åtskillnad, att detta berör rent privaträttsliga förhållanden och kommer att kräfvat en massa processer, och nu skulle den ifrågasatta utredningen naturligtvis syfta till, att Riksdagen skulle ställa medel till förfogande för förutvarande innehafvare af sådan jord att vid

Om utredning rörande på rekognitions-m. fl. hemman bosatta åbors rättigheter.

(Forts.)

Om utredning domstol anhängiggöra talan; det torde väl ändå vara olämpligt rörande på att nu på något som helst sätt binda sig för framtiden uti denna rekognitionss- fråga. Därför anser jag, att när nu denna sak är dragen under m. fl. hemman Kungl. Maj:ts bedömande, torde därmed kunna vara nog. Jag bosatta åbors ber därför att få yrka afslag på utskottets hemställan. rättigheter.

(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Ut i den föreliggande motionen hafva jag och några andra ledamöter af båda kamrarna anhållit om utredning rörande befogenheten af de klagomål, som åbor å kronans rekognitionsskogar samt under bruk skatteköpta hemman anført öfver förlusten af besittningsrätten till utaf dem och deras förfäder innehafda hemmansdelar. Af utskottets framställning har det framgått, att det är troligt, att åbor finnas, hvilka genom förbiseende från statens sida beröfvats rättigheten att sitta »odrifna» på sina lägenheter, samt att andra åbor torde finnas, hvilka genom egen försummelse eller eget oförstånd att bevaka sina intressen förlorat besittningsrätten till sina hemman. Å andra sidan är ådagalagd, att det icke låter sig göra att utan föregående utredning vare sig angifva antalet af dylika åbor eller hvilka åtgärder till rättelse, som i hvarje fall borde tillgripas. På grund häraf har utskottet kommit till den logiska slutsatsen, att en undersökning bör företagas.

Nu säga några reservanter från denna kammare — de ha nyss haft en målsman uppe i diskussionen — att när frågan redan i petitionsväg blifvit dragen under Kungl. Maj:ts pröfning, är det onödigt att Riksdagen begär utredning, utan ha vi endast att afbida utgången af petitionärernas begäran. Det förefaller mig emellertid underligt, att den omständigheten, att särskilda önsknings från åbornas sida på detta sätt tagit sig uttryck, skulle åberopas som ett skäl mot utredning. Jag är alldeles öfvertygad om, att om en sådan framställning icke förelegat, skulle man från reservanternas sida fått höra, att det icke påvisats att åborna själfva äro intresserade för saken. Mig synes den omständigheten, att det petitionerats, vara ett skäl *för* utredningen och icke, som reservanterna anse, ett skäl *emot* en sådan.

Slutligen göra reservanterna gällande, att utredningen nu skulle innebära ett ställningstagande till frågan. Till hvilken fråga? Jo, till dessa samhällsmedlemmars uttalade förhoppningar, att Riksdagen ville intressera sig också för deras rätt och tillvaro. Angående hvilka åtgärder, som skola företagas, föreligger där- emot nu ej något som helst yrkande eller någon framställning, åtminstone icke i de motioner, som jag och åtskilliga med mig framställt och hvilka motioner utskottet biträdt.

Herr Lindblad gör nu gällande, att yttersta syftet med utredningen är det och det. Han påstod sålunda att yttersta syftet vore, att medel skulle ställas till åbornas förfogande för att sätta i gång processer. I våra motioner yttras dock raka motsatsen,

i det vi uttryckligen betona, att vi icke äro öfvertygade om, att denna af andra ifrågasatta väg vore den lyckligaste eller den enda tänkbara, utan att man borde undersöka, om ej andra åtgärder kunde ifrågakomma.

Om utredning rörande på rekognitions- m. fl. hemman bosatta åbors rättigheter.

Ett bifall till utskottets nu föreliggande hemställan synes dessutom endast vara en konsekvens af det beslut, som för ett par dagar sedan fattades rörande vissa lägenheter i liknande fall.

(Forts.)

På grund af hvad jag nu anfört, vågar jag hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Ericsson, Aaby: Hvad herrar reservanter syfta till med de få ord, som innehållas i deras reservation, är naturligtvis att då Kungl. Maj:t redan fått sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor, anses det icke kunna vara lämpligt att genom en skrivelse från Riksdagen här ytterligare stryka under saken. Hvad som gjort att jag för min del reserverat mig i frågan är, att jag ansett det principiellt oriktigt, att Riksdagen lägger sig i rättstvister enskilda parter emellan och söker att genom utredningar i detta fall gå den ena parten tillhanda. Jag yrkar bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår hvad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 99, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 54.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 18 och 20 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 100, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa kompletteringsarbeten vid statens veterinärbakteriologiska anstalt, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om bättre ordnande af bokföringen vid statens jordbruksdomäner m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 18 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande nr 101, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om åtgärder för vinnande af större öfverskådlighet angående de verkliga inkomsterna från statens jordbruksdomäner m. m.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 66, hade herr *Kronlund* hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täckes låta vidtaga sådana åtgärder, att vid förvaltningen af statens jordbruksdomäner större öfverskådlighet och tillförlitligare kännedom måtte vinnas angående de verkliga inkomsterna af dess domäner samt att, därest dessa åtgärder skulle därtill gifva anledning, Kungl. Maj:t jämväl måtte taga i öfvervägande sådana förändringar i förvaltningen och handhafvandet af dessa domäner, som bättre än hittills kunde tillgodose statens intressen.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen i anledning af förevarande motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta vidtaga åtgärder för att bokföringen beträffande statens jordbruksdomäner blefve så ordnad, att därigenom kunde vinnas större öfverskådlighet och tillförlitligare kännedom om dessa domäners ekonomiska utbyte i olika hänseenden.

Reservation hade afgifvits af herrar *P. Paulson*, *E. A. Lindblad* och *Aaby A. W. Ericsson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa om afslag å ifrågavarande motion.

Herr *Ericsson*, *Aaby*: Här föreligger en af dessa motioner, som jag är fullt öfvertygad har de mest välvilliga och bästa motiv till grund, men som enligt mitt förmenande också lider af stor opraktiskhet. Man vill söka få till stånd en alldeles särskildt noggrann bokföring öfver kronans domäner. Jag anser, att den bokföring, som finnes, är alldeles tillräcklig för att gifva en klar öfverblick. Skulle något manker i det hänseendet, skulle det vara i afseende å de olika grenarna af statens tillgångar, nämligen skogarna och jordbruket. Men jag anser, att om man skall fördjupa sig i detaljer, blir det ett oerhördt arbete, utan att något större eller bättre resultat därigenom åstadkommes. Jag vill icke

trötta kammaren med något vidlyftigare anförande, utan på grund af hvad jag nu yttrat och på de skäl, som jag tror äro tydliga och klara för hvarje praktisk man, anhåller jag om bifall till reservationen.

Om bättre ordnande af bokföringen vid statens jordbruksdomåner m. m.

(Forts.)

Herr Tamm: Jag har däremot mycket svårt att förstå, att man skall vara en praktisk man för att kunna begripa, att det vore illa, om man finge en ordentlig bokföring. När den ärade reservant, som nu hade ordet, säger, att det enda man skulle kunna vinna vore en tillförlitligare uppgift på förhållandet emellan skogs- och jordbruket vill jag understryka, att detta är nog en ganska viktig synpunkt. Nu är det faktiskt så, att skogsbruket vid kronans domåner icke får sig godtskrifna de betydliga värden, som gå uti naturaprestationer till kronans arrendatorer. Det är väl heller ej mer än rätt, att man får veta, huru kronan disponerar sina tillgångar, men detta låter sig nog icke göra enligt de alldeles bestämda uppgifter, som lämnats utskottet utaf sakkunniga personer. Och dessutom behöfver man blott kasta en blick på statistiken och redogörelserna från domänstyrelsen för att genast få klart för sig, att det i närvarande stund är omöjligt att veta, hvad staten har för inkomst af sitt skogsbruk och af sitt jordbruk. Man vet, att så och så högt är taxeringsvärdet och så stor är afkastningen och i vissa fall att så och så många kubikmeter virke gått hit och så många dit, men något värde å det hela, som gifver stöd åt den uppfattningen, som jag tror mig veta finnes hos vederbörande, att det vore lyckligt att på ett mera öfverskådligt och klart och framför allt mera bestämdt sätt få reda på, huru statens ekonomi i detta hänseende handhafves, söker man förgäfvos. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindblad, Ernst: Ja, visst är det angeläget att ha en *riktig* bokföring, men därpå syftar ju ej denna fråga, utan den gäller, om det kan vara lämpligt att ha en så minutiös bokföring, att däraf skulle framgå, huru mycket t. ex. den åkerjorden eller den ängen afkastar och huru många kubikmeter virke åtgått till vedbrand, reparationer och hägnader m. m. samt det uträknade värdet därå, för att få fram detta nettoresultat. Det undras mig, om man verkligen kan påstå, att det kan bli någon ytterligare behållning af en sådan minutiös uppställning af siffror. Herrarna ha de sista åren regelbundet för hvarje år fått en publikation på 200 sidor tabelltryck, som anger såväl bruttoarrendena som också afdragen för byggnader, odlingar och täckdikning, och det finnes äfven en kolumn, som utvisar det antal kubikmeter virke och ved, som användts. Men att därutöfver noga beräkna, huru mycket denna virkes- och vedmassa är värd, för att därpå bygga någon bevisning, det skulle bli endast ett pärlstickeri, som icke medförde något praktiskt resultat. Likaväl skulle man också

Om bättre ordnande af bokföringen vid statens jordbruksdomäner m. m. kunna på kronans jordbruksdomäner fråga sig hvad fisket ger och uppskatta dess värde och möjligen andra förmåner likaså. Då allmänheten från en kronodomän får taga grus till vägunderhållet, skulle man kanske ock uppskatta värdet därpå och minutiöst upptaga detta. På sådant sätt skulle man få se hvad domänerna faktiskt

(Forts.)

afkasta. Men det är dock i verkligheten endast nettoresultatet, som är något att hålla sig till. Det andra ger endast rum för siffror och beräkningar, som äro mer eller mindre utan reellt värde. Och när man redan får så mycket statistik på det här området, tror jag, att det är obehöfligt att tynga apparaten med ändå mera. Det är af denna anledning, jag anser en skrifvelse obehöflig.

Herr Barthelson: Den siste ärade talaren yttrade, att det vore antagligt, att en bokföring sådan som den i motionen omnämnda icke skulle ha någon praktisk betydelse. Jag vill i anledning häraf framhålla, att det icke är små belopp det gäller, då det är fråga om dessa kronodomäner. Enligt de statistiska uppgifter, som lämnas i domänstyrelsens senaste redogörelse, finnas till kronans jordbruksdomäner icke mindre än 78,000 hektar skog, och det från dem utsynade virket uppgår efter låg beräkning till ett värde af 300,000 kronor i rundt tal.

Hvilken praktisk nytta, sade den siste ärade talaren, skulle man ha af, att dessa summor blefve fördelade på de olika egenomarna. Jo, mina herrar, det skulle vara den stora nyttan, att man verkligen finge se, hvilka belopp vid utarrendering af kronodomäner anslås i form af utsynadt virke. Det skulle spela en stor roll för åstadkommande af större sparsamhet vid användandet af virke och ved å jordbruksdomänerna. För närvarande går det så till, att genom kronojägare efter jägmästarens anvisning utsynas det virke, som efter kontraktets bestämmelser motsvarar egendomens behof af ved och timmervirke. Men man kan naturligtvis sedan icke hindra, att arrendatorn tager och hugger sönder det utsynade timmervirket till ved. Man kan icke förhindra, att i dessa utsynade partier virke ingår virke, som bättre skulle kunna användas för industriens behof. Kunde härutinnan åstadkommas en ändring, så att en arrendator till bränsle icke finge annat än affallet, vore ett stort steg taget i sparsamhetens intresse. Jag ser således denna fråga från den sidan, att en ordentlig bokföring skulle medföra den stora praktiska nyttan, att större sparsamhet infördes vid ansländet och användandet af husbehovsvirke på kronans jordbruksdomäner, vid hvilka för närvarande enligt min erfarenhet stort slöseri i detta afseende äger rum.

På grund af hvad jag här anført ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ingeström: Jag kan icke annat än uttrycka min

synnerliga förvåning öfver att höra den ärade domänintendentens på södermanlandsbänken synpunkt på denna fråga. Jag anser, att en utredning är här alldeles nödvändig, och jag tror, att den utredningen kommer att visa, att kronan af en del jord icke har någon afkastning alls, utan rent af får släppa till af sin skog och äfven af andra medel för att få jorden utarrenderad. Om vi slå upp detta memorial, vi fått, tror jag, att äfven det visar oss nödvändigheten af en utredning i detta hänseende. Se vi t. ex. där på Södermanlands län, finna vi, att där finnes en kungsgård med 600 tunnland åker, för hvilken arrendet utgör 4,801 kronor. Men arrendatorn behöfver där icke betala något arrende alls, därför att han håller på att bygga. Och dessutom skall kronan släppa till först virke till alla dessa byggnader och vidare vedbrand för omkring 20 hushåll. Sedan ha vi strax bredvid en annan kungsgård på 800 tunnland. Arrendet skall utgöra 4,320 kronor, men där är förhållandet detsamma som i förra fallet, arrendatorn behöfver icke betala något. Vidare finnes i samma trakt ett regementschefs-boställe på 350 tunnland. Arrendet skall utgöra 3,033 kronor, men icke heller där betalas något. Då så är förhållandet, kan man vara fullständigt på det klara med, att det icke lönar sig att bygga på dessa stora kronodomäner, utan att det är bättre att stycka upp den i egna hem. En hel del jord är äfven lämplig för detta ändamål. Jag kan, som sagdt, icke finna annat, än att af detta memorial framgår, att en utredning är behöflig. Jag skulle kunna taga fram ännu mera belysande exempel, men jag antager, att hvad som här framhållits är tillräckligt för att kammaren skall inse, att en utredning är nödvändig. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om bättre ordnande af bokföringen vid statens jordbruksdomäner m. m.
(Forts.)

Herr Lindblad, Ernst: Ja, båda de af de två sista talarna framhållna erfarenheterna äro till komplett evidens bevisade, så att därför behöfvas inga vidare siffror. Den saken är alldeles klar. Det är fullkomligt säkert, att en massa af kronans jordbruksdomäner icke ge staten någon verklig behållning. Det är jag den förste att erkänna. Men hvarken jag eller andra domänintendenter kunna därför åsätta högre arrende. Och icke heller om man anordnar auktion, kan högre arrendeafkastning erhållas.

Af herr Barthelsons anförande kunde man få den föreställningen, att här spelar in jalousi mellan jordbrukets representanter och skogsbrukets, och att skogstjänstemännen skulle tycka det vara fägnasamt att få litet vackrare siffror för sitt vidkommande. Men det veta vi förut, att skogsbruket är för staten långt mera gifvande och viktigare än jordbruket. Det är saker, som vi icke behöfva ytterligare konstatera. Det är absolut fastslaget. Men hela saken är nog, att man önskar få fram dessa vackra siffror för att visa, hvilka duktiga karlar där finnas. Och därför skall

Om bättre ordnande af bokföringen vid statens jordbruksdomäner m. m. man inlåta sig att på tämligen fri hand göra värdering, där siffrorna äro mer eller mindre problematiska, och t. ex. för sämre virke svårberäknliga.

Och då herr Ingeström talade om exempel, vill äfven jag nämna ett fall, en egendom, som var arrendevärderad mycket högre, men då den utropades på flera auktioner, fick man icke mer än 4,300 kronor i arrende. Där får arrendatorn bygga i många år. Det gjordes ock framställning, att han skulle få köpa virke från bredvidliggande kronoparken. Nej, det gick icke för sig, att skogsmännen skulle sälja till jordbruket, utan han fick köpa sitt virke en half mil längre bort, i stället för att taga det från kronoparken, som låg alldeles intill.

Man tycks vilja säga, att de nu synliga resultaten icke äro tillförlitliga. Meningen tyckes vara, att skogsbruket skulle sälja till arrendatorn allt det virke, som han behöfver för jordbruket, och att han icke skulle få någon utsynning alls, utan han skulle köpa allt. Men det tror jag vore alltför strängt mot jordbrukets idkare. Och jag tror, att man väl får unna dem något af deras viktigaste behof af vedbrand och stängselvirke och i trängande fall äfven hvad som fordras för nybyggnad. Jag är alldeles förvissad om, att, om man inlåter sig på detta, det skulle komma att medföra ökade svårigheter för jordbrukets bedrifvande. Det skulle icke vara till någon fördel hvarken för arrendatorerna eller för kronan.

Är det åter meningen att visa, att kronans utarrenderade egendomar, då virke och ved samt nybyggnader noga räknas, ej gifva hög nettoafkastning och att man därför saklöst kan sönderstycka och försälja äfven de stora domänerna — ja, då komma vi att ånyo synda mot alla nationalekonomiska principer, då kommer en gammal erfarenhet att upprepa sig: först sammanslår man mindre jordbruk till större, raserar torp o. dyl. och bygger statbyggnader, sedan då det större jordbruket väl är färdigbyggt, då delar man ånyo upp det i småjordbruk och bygger för det nya behovet.

Herr Tamm: Det kan väl icke vara någon människas mening, att det här, såsom herr Lindblad säger, skulle vara fråga om att genom en utredning omedelbart erhålla bättre resultat, utan det är fråga om att få veta hvad resultatet verkligen är. Det vet icke herr Lindblad och icke jag heller; det finns ingen, som vet det.

Men jag begärde egentligen ordet för att säga, att herr Lindblad tyckes frukta, att, om det blir alldeles klara papper i detta hänseende, domänstyrelsen skulle få veta, att det verkligen vore bättre att ägna sig hufvudsakligen åt skogsbruket och stycka ut den andra jorden. Han fruktar, men jag hoppas, att det icke i framtiden skall bli såsom nu, att domänstyrelsen endast skall

säga ja och amen till hvad uppskattningsnämnderna än komma med för ett förslag. Ty det finnes ingen möjlighet i centrum att säga, huruvida de genom nämnderna vidtagna uppskattningsarna äro riktiga. Jag tror, att genom en bättre ordnad och bättre uppställd bokföring det skall bli litet möjligare att ordna det så, att bättre förhållanden inträda på detta område. Och särskildt för jordbruksutskottet, som har att afgöra så många frågor om afsöndringar och försäljningar från kronans domäner, skulle det vara en verklig fördel att hafva noggranna siffror att tillgå. Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Om bättre ordnande af bokföringen vid statens jordbruksdomäner m. m.
(Forts.)

Herr Ericsson, Aaby: Endast några ord. Den förste talaren efter mig förebrådde mig för, att jag yttrat, att praktiska män icke kunna vara med om detta skrifvelseförslag. Men jag vill fråga honom och litet hvar af herrarna: om ni äga eller förvalta en större egendom, anse ni då verkligen det vara praktiskt att hafva en särskild bokföring för hvarje liten arrendegård eller för hvarje litet torp för att se, om hvarje sådan del går med vinst eller förlust? Är det icke nog med att se, huruvida affären bär sig? Jag tror i alla fall, att kostnaderna för denna bokföring skulle bli så stora, att de 300,000 kronor, som herr Barthelson talade om, skulle gå åt.

Det är naturligtvis jägmästarnas skyldighet att hålla på skogen, liksom det är domänintendenternas skyldighet att se till, att jordbruket betalar sig, och jag vill ingalunda ställa mig som skiljedomare mellan dessa, men jag anser, att en sådan i detalj genomförd bokföring icke kommer att bli annat än i visst afseende vilseledande. Vi ha ett exempel på detta i det yttrande af den ärade talaren på värmlandsbänken, hvari han sade, att på grund af de stora skogsanslag, som måste lämnas till nybyggnader å statens utarrenderade jordbruksdomäner, staten icke skulle hafva någon inkomst af dessa domäner. Kan det verkligen vara hans mening? Är det icke en grundförbättring af gården, som uppstått därigenom? Men det kan ju vara svårt att afgöra, hvilken förbättring gården vinner genom dessa nybyggnader. Skall han bokföra virket och fördela värdet på vissa år och betunga framtida bokslut med vissa delar däraf, då vinnes icke någon klarhet och öfverskådlighet. Således vågar jag påstå, att jag såsom praktisk man står för hvad jag yttrat.

Till sist vill jag gentemot herr Tamm säga: Då domänstyrelsen redan har sin uppmärksamhet riktad på denna sak, skulle man då icke kunna lugna sig och se, om denna vidtager de åtgärder, som den anser af nöden, utan skall det vara nödvändigt att skriva till Kungl. Maj:t?

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr Lindblad, Ernst: Det är ju bekant, att general-

*Om bättre
ordnande af
bokföringen
vid statens
jordbruksdo-
mäner m. m.*

(Forts.)

direktören och chefen för domänstyrelsen själf är skogsman, i domänstyrelsen sitta på skogssidan fyra byråchefer och på jordbrukssidan två. Är den föreslagna reformen till nytta för skogsväsendet i vårt land och för en rätt uppskattning af afkastningen från kronans egendomar, då äro dessa på skogssidan i majoritet och kunna när som helst besluta att gå motionärens önskingar till mötes. Jag är dock öfvertygad, att så icke kommer att ske, därför att det är absolut onödigt. Och skulle man sedan acceptera de af samme motionär framförda önskemålen, att man skall få själfständiga småarrenden och lämna alla torp med tryggad besittningsrätt, och att alla dessa skola bokföras särskildt, och att, när man så bygger, virket skall taxeras för hvarje särskild del, då skulle den här publikationens sidoantal stiga högst väsentligt. Jag tror, att vi kunna vara nöjda med att frågan befinner sig i domänstyrelsens sköte. Då kan saken ligga till sig, utan att Riksdagen skrifver. Jag är öfvertygad, att domänernas skötsel i alla fall är lika bra eller lika dålig, om vi få de här siffrorna eller icke.

Grefve Mörner: Herr Kronlunds motion kan möjligen anses innebära en kritik af domänstyrelsens sätt att förvalta statens medel. Det är dock att märka, att domänstyrelsen har på senare tider börjat alltmera detaljera sin redovisning för statens jordbruksegendomar. De äldre redogörelserna innehöllo endast uppgift på egendomarnas namn, arrendetiden, arrendebeloppet och arrendekontraktets datum. År 1909 kom därtill uppgift om den arrenderade egendomens areal, taxeringsvärdet för fastigheten och afkortningar för byggnader, odling och täckdikning. I 1912 års redogörelse, hvilken är den sista, och hvilken herr Kronlund icke hade kännedom om, då han väckte sin motion, har tillkommit uppgift om den arrendatorn tillkommande utsyning af virke. Herr Kronlunds kritik öfver den bristande redovisningen af virket har således ej numera samma fog för sig, som då motionen väcktes.

Jag ber äfven att få nämna, att dessa siffror, som förekomma i de till Riksdagen öfverlämnade memorialen, ytterligare bearbetas af statistiska centralbyrån. År 1909 utgafs häröfver en utförlig redogörelse, och en sådan väntas år 1912.

Men lika fullt kunna enligt min mening dessa redogörelser icke anses lämna en klar öfverblick öfver hithörande ämnen. Mycket ofta ingår skogen i taxeringsvärdet, men icke i arrendet. Om man därför sätter taxeringsvärdet och arrendebeloppet i relation till hvarandra, blir resultatet missvisande, ty taxeringsvärdet omfattar mycket mer än arrendet. Förhållandet blir desto mera missvisande, som i de allra flesta fall arrendatorn, som endast har jordbruket, betalar utskylderna äfven för skogen, hvilket ju bidrager att sänka hans arrendebelopp. Härmed kan man

jämställa förhållandet med byggnader, hvilket herr Ingeström påpekade. Jag kan därför icke anse det vara tillräckligt med det närvarande redovisningssättet. Det bör ändras, men det är nog riktigt, som herr Lindblad antydde, att om icke Riksdagen gör någon påstötning, är det ovisst, ifall någon ändring kommer att ske. Det är, som redan framhållits, praktiska mäns sunda åskådning, att om man har en affär, bör man taga reda på hvad som ger vinst och hvad som ger förlust, så att man gör sig fri från den del, som bringar förlust, och utvidgar den del, som ger vinst. Hur vinst och förlust fördela sig, kan icke, hvad de särskilda fastigheterna beträffar, anses tillräckligt framgå af det nuvarande redovisningssättet. Jag tror därför, att Riksdagen gjorde klokt i att aflåta en sådan skrifvelse som föreslagits.

Om bättre ordnande af bokföringen vid statens jordbruksdomäner m. m
(Forts.)

Herr Barthelson: En ärad talare har yttrat, att en sådan skrifvelse, som i motionen ifrågasatts, skulle föranleda en vidlyftig bokföring, som skulle kosta mer, än den inbringade. Jag kan icke fatta hvad den ärade talaren egentligen menade, ty den bokföring, som afses, skulle icke verkställas af vare sig arrendator eller domänintendent, utan af domänstyrelsen, och den har tillräckligt med tjänstemän härför. Hvad saken betyder, har jag redan sökt visa i stora drag med några siffror, jag skall be att ytterligare få lämna några specialuppgifter om arrenden i den trakt, där jag har min tjänstgöring. Det finnes en egendom belägen vid Vänern med en ytvidd af 373 hektar åker och äng, arrendet är 4,650 kronor. Den årliga utsyningen uppgår på grund af kontrakt till 375 kubikmeter. Värdet af denna utsyning är 1,125 kronor eller cirka 25 % af arrendet. Vid en annan egendom med ett arrendebelopp af 250 kronor uppgår utsyningen till ett värde af nära 50 % af arrendet. Hvarje jordbrukare förstår, att sådana skogsanslag äro oskäligt höga, och att i detta hänseende betydliga besparingar kunna göras för statsverket. Arrendatorerna taga endast det gröfre virket, icke affall och grenar, de få ligga kvar och ruttna, såvida icke skogsstatens tjänstemän låta bränna upp dem. Det är således helt enkelt fråga om att införa större sparsamhet vid statens jordbruksdomäner. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag vill visst icke förorda ett sådant pärlstickeri, som det herr Lindblad talade om, men det finnes dock i denna fråga en punkt, som man måste fästa närmare afseende vid. Utskottet säger på sid. 5 i sitt utlåtande: »Följaktligen måste det för vinnande af tillförlitlig kännedom om det ekonomiska utbytet särskildt af jordbruket och särskildt af skogsskötseln vara af vikt, att värdet af de ofta betydande kvantiteter virke, som från domänskogarna för jordbruksändamål tagas

Om bättre till nybyggnader, reparationer m. m. å samma domäner, verk-
ordnande af ligen påföres jordbruket och godtskrifves skogsskötseln.»
bokföringen

Vi veta alla, att det länge klagats öfver, att skötseln af sta-
vid statens tens skogar är för dyr. Men man gör sig därvid skyldig till ett
jordbruksdo förbiseende. Man upptager å ena sidan utgifterna för skogens
mäner m. m. skötsel, men å den andra allenast inkomsterna genom försäljning
(Forts.) af virke, och besinnar icke, att värdet af husbehofsvirket, hvilket
är mycket stort, jämväl bör godtskrifvas skogsförvaltningen. Det
är ju icke mer än rättvist, att man tager äfven detta värde i be-
traktande, när man tänker på hvad skötseln af skogarna kostar.
Jag tror, att det vore mycket bra för vinnande af en öfersikt
af statens affärer att på denna punkt specialisera bokföringen.
I detta hänseende anser jag framställningen fullt befogad, och
jag antar, att ett bifall till utskottets utlåtande icke behöfver med-
föra införandet af en alltför mycket detaljerad bokföring i öfrigt.
Jag instämmer alltså i utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Ernst: Skall man ovillkorligen utreda,
huru mycket jägmästarnas arbete för skogens skötsel är värdt,
då skall man också bokföra deras arbete på de ecklesiastika bo-
ställsskogarna och gå till väga noggrant, som den siste talaren
önskade, på det att värdesättningen måtte blifva riktig.

Med anledning af herr Barthelsons yttrande skall jag be
att få lämna herrarna den upplysningen, att det af herr Barthel-
son framhållna önskemålet är redan genomfördt. Herr Barthel-
son syftar på några gamla kontrakt, men enligt de nya förekom-
mer icke någon så stor utsyning, utan man utsynar nätt och
jämmt så mycket som behöfves. I vissa fall icke ens tillräckligt,
utan arrendatorn måste skaffa från annat håll, och därjämte får
han taga grenar, affall och ris till bränsle åt sina underhafvande.
Jag tror icke, att det är önskvärdt för jordbruket och kronoarren-
datorerna att uppgöra en så uttömmande bokföring, som skogs-
statens representanter nu synas vilja ha. Jag anser, att äfven jord-
bruket bör omhuldas på kronans domäner — icke blott skogen
och skogstjänstemännen.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sam-
manträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Ekman, Karl Johan: Mot herr Lindblad skall jag
be att få påpeka, att i kungl. kungörelsen den 9 december 1910
angående grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika
boställsskogar redan är stadgadt, att ersättning för skogsstatens
befattning med de ecklesiastika boställsskogarna skall beredas
statsverket af kyrkofonden och att således skogsförvaltningen på
detta sätt får ett mot kostnaderna för dessa skogar svarande be-
lopp sig godtskrifvet.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle afslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad. (Forts.)

Om bättre ordnande af bokföringen vid statens jordbruksdomäner m. m.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 18 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 102, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för beredande af en förbättrad ställning åt den å statens jordbruksdomäner bosatta torpareklassen m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 18 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande nr 22, i anledning af en af herr Branting m. fl. inom Andra kammaren väckt motion, nr 249, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om bestämmelser, afseende att omöjliggöra militärens utkommenderande mot fredliga arbetare vid arbetskonflikter.

Om förbud mot militärs användande vid arbetskonflikter.

I en inom Andra kammaren väckt, till behandling af dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 249, hade herr *Branting* m. fl. hemställt, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huru i lag, författningar och instruktioner kunde införas lämpliga bestämmelser, hvarigenom hittills rådande system att vid arbetskonflikter utkommendera militär mot fredliga arbetare omöjliggjordes, samt till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Andra kammarens utskott fann sig ej böra tillstyrka bifall till motionen, men hemställde, att Andra kammaren i anledning af den föreliggande motionen ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huru genom lämpliga bestämmelser trygghet kunde vinnas för att vid arbetskonflikter militär icke måtte till ordningens upprätthållande utkommenderas annat än i sådana fall, då fara för oordningar af den omfattning, att tillgänglig civil ordningsmakt icke ansåges tillräcklig, vore för handen, samt till Riksdagen inkomma med förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Vid ärendets behandling inom Andra kammaren biföll kammaren utskottets hemställan. Ärendet öfverlämnades därefter till Första kammaren, som hänvisat detsamma till behandling af sitt första tillfälliga utskott; och hade detta utskott i nu föredragna

Om förbud mot militärs användande vid arbetskonflikter.
(Forts.)

utlåtande på anförda skäl hemställt, att Första kammaren ej måtte bifalla Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade afgifvits af herrar *Stadener, Gullberg och Jonsson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Första kammaren, med afstyrkande af herr Brantings m. fl. motion, ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huru genom lämpliga bestämmelser trygghet måtte kunna vinnas för att vid arbetskonflikter militär icke måtte till ordningens upprätthållande utkommenderas annat än i sådana fall, då fara för oordningar af den omfattning, att tillgänglig civil ordningsmakt icke ansåges tillräcklig, vore för handen, samt till Riksdagen inkomma med förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Herr Gullberg: Herr talman, mina herrar! Som framgår af motiveringen till vår reservation, är det förnämligast af tre skäl, som vi reseranter önska, att en skrifvelse i motionens syfte må af Riksdagen aflåtas till Kungl. Maj:t.

För det första kan det ej förnekas, att militärkommenderingar, som ägt rum vid vissa större arbetskonflikter, verkat utmanande och betraktats från arbetarehåll såsom ett myndigheternas partitagande emot dem och deras sträfvanden. Vi anse, att vid en arbetskonflikt myndigheterna väl ha anledning att vaka öfver ordningen och framför allt att skydda hvad utskottet kallar »saklös tredje man», men vi anse på samma gång, att myndigheterna må söka undvika till och med skenet af partitagande genom åtgärder, som adressera sig endast till den ena parten och framställer den som fiender, hvilka böra bekämpas med den försvarskraft, som hela folket gemensamt underhåller.

För det andra ha vi oss bekant, att arbetarna själfva vid mera kritiska tillfällen genom egna ordningsmän sökt förebygga excesser och oordningar. Ett samarbete mellan dessa arbetarnas egna ordningsmän och den civila ordningsmakten synes oss värdt att komma till stånd och kunde få, om så behöfdes, för tillfället officiell stadsfästelse och befogenhet. En sådan anordning tro vi i många fall skulle visa sig alldeles tillräcklig och effektiv, helst som den svenska arbetaren är känd för lugn och ansvarskänsla, då det skänkes honom förtroende och tillit. Det är ju inte fråga om sammanrafsade skaror af en lägre kast eller af ett annat folk, utan om telningar från samma stamträd, som burit oss alla. Deras fostran inom svensk kultur och kristen religion har stärkt deras själfaktning, och är icke deras förstånd omtöcknad genom spirituösa drycker, så ha de i sitt rättsmedvetande en god ledstjärna för sitt uppträdande äfven under kritiska konfliktstider. Detta bestyrkes af erfarenheten.

För det tredje anse vi, att makten att utkommendera militär

vid arbetskonflikter bör omgärdas med starkare garantier emot missbruk än de som nu finnas. Denna utomordentliga åtgärd, som endast bör få förekomma, då synnerligt allvarliga skäl förefinnas, bör kunna vidtagas endast af Konungens befallningshafvande, hos hvilken man väl i allmänhet kan förutsätta ett lugnt och moget öfvervägande af frågan.

*Om förbud
mot militärs
användande
vid arbetskon-
flikter.*

(Forts.)

Med anledning af hvad jag nu sagt anser jag, att en skrifvelse i ärendet bör affätas och att en utredning må komma till stånd. Detta på det att klasskampen må få så litet stötande och uppeggande former som möjligt. Användande i en mängd oträngda fall af militär vid arbetskonflikter skapar tvifvelsutän ovilja emot densamma, och det länder icke till popularisering af vårt försvarsväsende, men det vill, hoppas jag, denna kammare.

På grund af hvad jag anfört får jag, herr talman, yrka bifall till den af herrar Stadener, Jonsson och mig afgifna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Wickman: Vid alla tillfällen, då försvarsfrågan är föremål för behandling, ropas från de borgerliga klasserna, att försvarsviljan måste blifva allmänna och starkare hos vårt folk; man beklagar sig alltid öfver den ovilja mot försvaret, som synnerligast hos arbetarklassen gör sig gällande.

Mina herrar, i dag är ett mycket lämpligt tillfälle för denna kammare att borttaga en af de orsaker, som är en af de mest påfallande och som har varit en af de första, som drifvit den organiserade arbetarklassen in på antimilitarismens väg. Den svenska arbetarklassen har icke glömt, hur år 1879 vår första arbetsnedläggelse inom svensk storindustri, den fullständigt fredliga sundsvallsstrejken på det brutalaste sätt sprängdes under medverkan af militär från Stockholm, och hvarför just från Stockholm? Jo, därför att bland de strejkande funnos indelta soldater, som man icke vågade fullt lita på.

Orsaken till den första verkliga arbetsnedläggelsen här i landet var, att arbetslönerna, som under år 1878—79 varit 1 krona — 3 kronor 50 öre, nedsattes till 90 öre — 2 kr. 50 öre. Det var själfva upprinnelsen till denna sundsvallsstrejk. Den 26 maj 1879 uppvaktades Hæffners bolags disponent med begäran, att lönerna skulle sättas till samma belopp som år 1878. Vid samma tillfälle hade Riksdagens kamrar beviljat ett lån på icke mindre än tre miljoner kronor till den norrländska sågverksindustrien, och det var med anledning häraf, som man trodde, att arbetarna framställde sina kraf. Sundsvallsposten skref: »Vi hafva hört uttalas påståendet, att de stridande valt just denna tidpunkt till framställandet af sina yrkanden på grund af det af Riksdagen till sågverksägarnes understöd beviljade 3-millionerslånet. Men om man tror meningen hafva varit, att dessa penningar skulle användas till större dagaföningar, misstager man

*Om förbud
mot militärs
användande
vid arbetskon-
flikter.*

(Forts.)

sig. Dagaflöningens större eller mindre storlek är en sak mellan arbetsgifvare och arbetstagare, hvarom Riksdagen ej alls bekymrar sig.» Den 26 maj utbröt strejken, den 27 maj infann sig landshöfding Treffenberg jämte 100 soldater, och samma dag började han spela sin historiska roll, hvilken skall bära hans namn till eftervärlden, inristadt i de sociala stridernas historia. Torsdagen den 29 maj kommo 300 gardister från Stockholm, medförande 50,000 skarpa patroner, samt från andra platser en styrka på tillsammans 1,000 man och 6 kanonbåtar, afsedda att användas för att besegra 5,000 à 6,000 obehäpnade, fredligt sinnade arbetare. Ett äkta svenskt hjältedåd, eller hur! Den 3 juni vid 11-tiden marscherade 500 man militär till skarpskyttelägre och omringade de därvarande strejkande, omkring 1,500 man, samtidigt med att kanonbåtarna ångade upp till betäckning och vände sina kanonmynningar mot arbetaremassan.

Landshöfding Treffenborg höll därvid ett tal, som jag skall återgifva något utaf. Han började: »Arbetare! Det vänliga öfvertalandets tid är förbi, och det är nödvändigt att lagens makt gör sig gällande. Som I sen, ären I omgifna af en kedja krigsfolk. Jag ålägger enhver ovillkorlig lydnad. Om någon förgriper sig mot ordningsmakten, äfventyrar han ej endast att varda häktad, utan äfven att nedstickas eller nedskjutas. I edra leder finnas personer, som lefva af rof, eländiga pliktförgätna varelser, som genom sina djäfvulska anslag söka förföra eder, en roflysten hop, som smyger omkring i det fördolda, lömskt föröfvande mörksens gärningar. Ett lefvande bevis för ett sådant ämne kan jag åberopa: jag möttes nyss där borta af en fråga från en person, som jag helst ej mera vill träffa. Frågan lydde: Är det i dag landshöfdingen vill färga våra fotsulor med blod? Träde den nidingen fram, om han finns ibland eder.» Mannen trädde fram och blef häktad.

Ja, mina herrar, några vidare kommentarier skall jag icke göra till denna handling af en Konungens troman i frihetens stamort på jorden. Men, mina herrar: detta illdåd var impulsen till den svenska arbetarörelsens uppkomst på klasskampens grund, de intresse motsatser, som nu började göra sig gällande mellan kapital och arbete, kräfde med nödvändighet en stark organisation. Den organisation, som till följd häraf skapades i början af 1880-talet, har slagit djupa rötter inom den svenska arbetareklassen. Jag tror, att den varit en motvikt mot de senare militärkommenderingarna. Dessa kommenderingar äro den första och största orsaken till att arbetarklassen är antimilitaristisk, ty den har ju sett, att militären hufvudsakligen användts mot arbetareklassen i dess ekonomiska strider. Den organisation, som vi skapade, gjorde sitt första lilla försök år 1881 vid en strejk i Stockholm. Den kommendering, som då gjordes, hade särskildt till syfte att skydda strejkbrytare. Vi hafva sedan haft åtskilliga

tillfällen att visa på, hvartill militären användts, men jag skall icke framdraga dessa många fall. År 1902 företogs en arbetsnedläggelse i syfte att genomdrifva arbetarnes kraf på medborgerliga rättigheter. Vi anordnade den 20 april en demonstration vid det gamla Lilljans, och därifrån ville folket gå tillbaka till sitt gamla stamhus, Folkets hus. Men då möttes det af en organiserad polismakt. Och hur den dagen slutade, känna vi. Jag vill emellertid gifva en högre polisman det erkännande, att tillkallande af militär afvärjdes, hvilken, om den kommit, skulle hafva föranledt förfärliga svårigheter. Folkmassan skingrades och den 27 april aföpte en demonstration lugnt, tack vare de organiserade arbetarnes förtroendemäns ingripande utan polisens mellankomst.

Vi ha så storstrejksåret 1909, som skulle vara mycket att säga om angående de militärkommenderingar, som då alldeles i onödan kostade staten 375,000 kr., men jag skall icke trötta kammaren härmed, utan hänvisa till herrar Herm. Lindqvists och Brantings anföranden i Andra kammaren den 11 dennes och understryka dessa, endast tilläggande, att det enda mig veterliga orosutbrott var på grund af den till Malmön i Bohuslän sända kanonbåten, men som upphörde, så snart landshöfdingen ställt om att kanonbåten aflägsnades från platsen.

Ja, mina herrar, ni må resonera om, att statens bästa och säkerhet kräfva dessa kommenderingar, men jag är öfvertygad om, att den organiserade arbetarklassen tror icke och kommer icke att tro annat, än att det är emot den, som militären är afsedd. Militären bör ej användas till inblandning i de fredliga striderna på arbetsmarknaden, ty den är afsedd för rikets eventuella försvar utåt och får ej i tid och otid söka verka utmanande mot arbetarklassen. Det står visserligen i 28 § värnpliktslagen, att militären får användas till stillande af uppror, men fredliga ekonomiska strider mellan kapital och arbete är intet, som kan hänföras till uppror, och jag säger för öfrigt detsamma som Sven Adolf Hedin år 1901, att det svenska folket har annat att göra än göra uppror. Blir det ett verkligt uppror, så kan hvarken polismakt eller militär hindra omhvälfningen.

Då striden på 1880-talet stod om indelningsverkets afskaffande och värnpliktsarméns införande, deltog jag lifligt i rörelsen; då framhölls från värnplikts arméns vänner den bestämda uppfattningen, att värnpliktsarmén icke kunde brukas mot svenska arbetare. Något verkligt bruk af denna armé i arbetarstrider har ännu icke förekommit, det är således för tidigt att beräkna resultatet, men det torde nog blifva många öfverraskningar, då denna armé ställes ansikte mot ansikte med sina egna arbetskamrater. Då år 1892 de 90 dagarne infördes, restes icke något afsevärdt motstånd från arbetareklassen, och detta i medvetande om hvad jag nyss anförde. Men när sedan 1901 års förslag framkom,

Om förbud mot militärs användande vid arbetskonflikter.
(Forts.)

*Om förbud
mot militärs
användande
vid arbetskon-
flikter.
(Forts.)*

hade ställningen blifvit en annan. Den svenska arbetarklassen är icke vidare skyddad mot sådana öfvergrepp, som jag förut relaterat. Värnpliktslagens § 28 står som en utmaning mot den svenska arbetaren. Nu hade vi hoppats, att denna Riksdag skulle taga hänsyn till det yrkande, som framställdes i motion af herr Branting m. fl., men icke ens Andra kammaren har gjort det, utan den har stannat vid sitt utskotts förslag, om hvilket jag i likhet med herr Lindman kan säga, att det endast är en omskrifning, det betyder ingenting. Skall något göras för att borttaga den starka försvarsovilja, som faktiskt finnes, måste man gå den väg, som i motionen föreslås.

På grund af hvad jag haft äran anföra, framgår tydligt, att jag icke kan vara med om utskottets hemställen eller reservationen, utan yrkar bifall till herr Brantings m. fl. motion.

Herr Hammar skjöld: Den siste talaren började sitt långa anförande med och uppehöll sig länge vid hvad som tilldrog sig i Sundsvall för 33 år sedan. Det förefaller mig vara litet långsökt att behöfva taga ett exempel så långt tillbaka i tiden, i synnerhet om man tänker på, hvad herr Branting och hans medmotionärer i motionen särskildt velat framhålla, att när vi fått en värnpliktsarmé, vore detta ett fullkomligt afgörande skäl för att militär aldrig skulle få användas mot arbetare. Men år 1879 hade vi alls icke någon värnpliktsarmé, utan det gamla indelningsverket. Sålunda tycker jag, att hela den delen af den föregående talarens anförande var skäligen onödig. I öfrigt framkom han, liksom alltid sker från det hållet, med en hänvisning till, att arbetarna själfva uppehålla en utmärkt ordning, och att det därför är fullkomligt obehöfligt att tillkalla militär. Men en sak torde därvid vara att betänka. Hvad är det som gjort, att militären icke behöft ingripa? Min öfvertygelse är, att det är just den omständigheten, att militär funnits på platsen. Ty det är alls icke säkert, att, om icke militären funnits, förvecklingarna med arbetarne alltid aflupit så lätt, som de gjort. Det går nog an för arbetareledarna att sätta samhället i gungning, men det är icke lika säkert, att, sedan gungan kommit i gång, ledarna förmå styra arbetarna så, att de kunna själfva stanna gungan, och att, om oroselementen inom arbetarna framkalla oordning, ledarna hafva i sin makt att stilla den. Det visar erfarenheten från andra länder. Jag tror därför, att arbetarna själfva borde vara tacksamma för, att myndigheterna vaka öfver att oroselementen bland arbetarna icke frestas till att begå öfvergrepp. Det är mig en tillfredsställelse att kunna i denna fråga fullkomligt instämma i herr statsministerns yttrande i Andra kammaren, att den regering, som vill upprätthålla ordningen i landet, omöjligt kan afsäga sig rätten att tillkalla militär.

Jag tror icke, att jag i denna sena timme af riksdagen bör

eller behöfver uppehålla mig längre vid bemötande af själfva motionen, jag skall nu yttra några ord angående reservanternas hemställan. Den är i sin kläm fullkomligt lika med utskottets hemställan, och om denna yttrades i Andra kammaren de träffande orden, att den egentligen icke innebär annat, än att Riksdagen skulle skriva till Kungl. Majt och anhålla, att allt måtte förbli som det nu är. En sådan skrifvelse synes mig onödig.

Om förbud mot militärs användande vid arbetskonflikter.
(Forts.)

Men mot motiveringen i reservationen måste jag säga några ord. Reservanterna yttra: »Erfarenheten har enligt vårt förmenande visat, att militärkommenderingar vid arbetskonflikter kunna verka utmanande i stället för lugnande.»

Jag skulle vilja fråga: När och hvar har det händt? Jag vet icke ett sådant fall. Jag tror tvärtom, att erfarenheten öfverallt visat, att myndigheternas fasta hållning alltid verkat lugnande. Vidare hafva reservanterna ett uttalande, som när jag först läste det syntes mig särdeles oklart. De säga: »Då vidare samhällsordningen ytterst hvilat på medborgarnes egen vilja till ordning, så torde vid arbetskonflikter den beslutande myndigheten hafva att taga hänsyn för hvarje särskildt fall till Ortsbefolkningens egna eventuella åtgärder för ordningens upprätthållande samt anvisas att häraf begagna sig å sätt, som i den föreliggande situationen kan finnas lämpligt.» Jag ber att få säga, att jag begrep icke alls hvad därvid menades. Nu fick jag i herr Gullbergs yttrande någon förklaring. Det skulle betyda, att man skulle upprätta ett samarbete mellan arbetarna och myndigheterna. Det skulle således innebära, att arbetarna ordnade ett slags polis, som myndigheterna skulle acceptera och begagna. Jag tviflar på, att man kan lita på, att det försöket alltid lyckas. Jag tror, att myndigheterna göra klokt i att icke sätta alltför mycken tillit till ett sådant försök.

För mig ligger frågan så, att antingen skola vi bibehålla status quo eller också skola vi taga herr Brantings förslag, någon mellanliggande åtgärd kan ej leda till verkligt resultat, såvidt jag kan tänka mig. Och när jag icke kan vara med om herr Brantings motion, så vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindley: Det kan icke falla mig in att söka öfvertyga majoriteten i denna kammare om lämpligheten att taga vare sig herr Brantings motion eller den liberala reservationen, ty det har visat sig, att man icke ens vill höra på de skäl, som från motsidan anföres till stöd för dess uppfattning, att något skall göras i detta hänseende. Det är påfallande med hvilken andakt man här åhör öfverläggningar om jaktlagstiftning, jordbruk eller skötseln af statens domäner. Dessa frågor ägnar man här en mycket andaktsfull uppmärksamhet, men när man kommer till

Om förbud
mot militärs
användande
vid arbetskon-
flikter.

(Forts.)

de stora frågorna om arbetarklassens intressen, då vill man icke ens höra på. Det skall dock icke hindra mig att säga några gudfruktiga ord i denna kammare.

Jag skall då i hvad jag vill säga totalt förbigå denna frågas samhörighet med försvarsfrågan och rikta mig endast på några andra, med denna fråga samhörande omständigheter. Jag tror icke, det vill jag betona, att det finns så värst många i denna kammare, som fortfarande hålla på möjligheten att med militära medel förkväfva den socialpolitiska rörelsen. Men att det finns en och annan, som fortfarande tror på dessa medels förträfflighet, det vågar jag verkligen antaga.

Jag skall emellertid vara ärlig och uppriktig nog att säga, att jag också tror, att det på arbetarsidan kan finnas en och annan, som verkligen är öfvertygad om möjligheten, att man genom en våldsamt kraftåtgärd skall kunna omändra samhällsförhållandena, men lika litet som några flugor ha möjlighet att hindra utvecklingens hjul, lika litet är det möjligt för en eller annan på arbetarsidan att åstadkomma en revolution eller omstörtning. Den säkraste garantien emot detta är just arbetarnas egen uppfattning i dessa frågor. Saken är den, att arbetarna icke äro betjänade af en dylik omstörtning, därför att de utgå ifrån, att det samhälle, vi söka etablera, måste utvecklas af sig själf; denna omdaning måste försiggå genom en rent inre organisk utveckling, där grodden till framtiden utvecklas redan i det bestående.

Den revolution, som man ofta hör talas om från arbetarhåll, hvilken kanske förskräcker många på den andra sidan, på högersidan, fortgår hvarje dag som förflyter. Herrarna kunna i dag icke känna igen sig från ett år tillbaka, och om herrarna blott tänkte på sin egen ställning, på hela den politiska ställningen i vårt land, måste ni erkänna, att det är en fullständig revolution, som gått öfver våra politiska förhållanden sedan ett år tillbaka.

Den enda fara, som jag ser, den ligger verkligen i de militära krafter vi hafva; och om vi undersöka, hur det förhåller sig i andra länder, och jämföra dessa med våra förhållanden, skola vi finna, att den faran ligger oss mycket närmare än vi tro. Alla dessa omstörtningar, som vi på sista tiden sett och hört talas om, hvarifrån hafva de härledt sig? Jo, de hafva härledt sig ifrån militärrevolter, att militären revolterat — kanske under känslan af en allmän opinion, strömningar, en känsla bland folket. Men militären har alltid varit medlet och verktyget för att åstadkomma denna omhvälfning. Endast af detta skäl skulle det vara nödvändigt att verkställa en undersökning i hvad mån och på hvad vis det skall vara oss möjligt att undandraga militären från att blifva invecklad i våra inbördes intressetvister.

Denna sidan af saken borde verkligen blifva mer beaktad, än den har blifvit, och den bör också blifva uppmärksammas

vid behandlingen af ifrågavarande motion. Vi böra icke släppa ur sikte det, som en föregående talare ändå alluderade på, att vi i vårt land hafva en värnpliktsarmé, hvilken till större delen består af från arbetarklassen utgångna män, en värnpliktsarmé, som består af arbetarklassens söner. Användes den armén oförsiktigt vid konflikter, kan det synnerligen lätt hända, att just den där känslan, just det öfvermod, som militären i mångt och mycket får genom handhafvandet af vapen, kan taga öfverhand öfver det förnuft, som ändå råder ibland arbetarklassen i denna fråga, och kanske gifva uttryck för en omhvälfning, som vi sannerligen icke skulle önska få se komma så hastigt.

Nu säger man, att man vid utkommenderingar af militär vid strejktillfällen vill försöka hindra upplopp och skadegörelse på egendom och våld på person. Jag tror icke det är dessa bekymmer, som äro de mest afgörande härvidlag. De kunna ju finnas hos en och annan, som verkligen tror, att man genom militärens användande skall förhindra sådana saker. Det vill säga, militären skulle då hafva det öfverväldigande kraftiga inflytandet på de strejkande, de stridande, att de skulle afhålla sig från sådana våldshandlingar. Nej, hvad man afser med militärens användande är att bereda arbetsgifvarna möjlighet att få strejkbrytare och kunna hålla dem kvar i arbete. Det är nog pudelns kärna!

En talare gaf här uttryck åt denna tanke i förgår, när vi höllo på att behandla Akarpslagen. Och jag kan icke hjälpa, att jag i detta sammanhang vill peka litet på hvad han sade. Han uttalade mycket starkt klander emot den engelska regeringen, därför att den icke uppträdt med vederbörlig styrka, icke skickat militär på arbetsgifvarnas anfordran för att upprätthålla ordningen, och följaktligen gjort det omöjligt för arbetsgifvarna att använda de arbetsvilliga de eljest kunnat anskaffa. Där ha vi det, jag nekar icke till att så var fallet! Den engelska regeringen vägrade, och hvarför vägrade den? Jag skall försöka förklara saken. Herrarna hafva hört talas om den stora transportarbetarkonflikten, och talaren, herr Forssman, pekade också på den. Men hur tillkom den? Jo, det var sjöfolket, som i England intar en mycket friare ställning än i vårt land — och kommen ihåg, mina herrar, en gång springer *den* korken äfven i vårt land! I England hade nu dessa arbetare begärt att få förändringar i arbetsvillkoren. Skeppsredarna, som där hafva en mycket stark organisation, en federation, omfattande hela landet med en afläggare äfven i vårt land, sade: nej, vi vilja icke förhandla med dessa arbetare, ty — menade de — om vi ens förhandla med dem, erkänna vi deras organisations likställighet med vår egen.

Arbetarna vädjade så till regeringen och begärde, att regeringen måtte utöfva tryck på arbetsgifvarna för att tvinga dem till förhandling. Uppmaningar härtill besvarade arbetsgifvarna likväl med hänfullt afslag och sade: den saken klara vi ut själfva. En-

Om förbud mot militärs användande vid arbetskonflikter.
(Forts.)

*Om förbud
mot militärs
användande
vid arbetskon-
flikter.
(Forts.)*

gelska regeringen varnade dem och sade: betänken följderna! Arbetsgifvarna invände blott: dessa följder svara vi för själfva. — Sedan sprack det. Sedan visade det sig, att de strejkande, genom den massolidaritet och det tryck de kunde utöfva på landet, hade saken i sin hand. Då började man skrika på engelska regeringen och säga: vi kräfva trupper, vi kräfva militär till skydd för att kunna bedrifva vår verksamhet. Härtill svarade den engelska regeringen nej. Nej, mina herrar, sade den, ni skola först förbinda er till förhandling, ni skola förbinda er att göra upp; då först skola vi ställa militär till förfogande för att skydda arbetet. Det var verkligen den position, som knäckte arbetsgifvarna; och jag hoppas äfven, att vår egen svenska regering för framtiden kommer att intaga precis likadan ståndpunkt vid blifvande konflikter!

Samma förhållande var det också i kolgrufvekonflikten: oersonliga arbetsgifvare, som drefvo det ända därhän, att landets hela ekonomi, landets hela industri sväfvade i fara. Skulle då regeringen ställa sig på arbetsgifvarsidan? Naturligtvis ansåg arbetsgifvarna, att så skulle hafva varit fallet. Nej, det skall regeringen icke göra, utan regeringen skall se på landets intressen, och då skola de icke göra så, som herr Trygger i förrgår gjorde, förväxla arbetsgifvarintressena med landets intressen, ty det är icke detsamma. Dessa intressen äro icke desamma, ty det är en mycket stor, en väsentlig skillnad mellan dessa intressen, och de kunna icke alls betecknas såsom synonyma begrepp.

Emot skadegörelse och våld å egendom och mot person vidtar man inga särskilda på förhand iordningställda, skyddande åtgärder under normala förhållanden. Och hvarför gör man icke det? Jo, helt enkelt därför, att man har lagen att tillgripa; man kan tillgripa straff emot de felande i efterhand. Hvarför skall man icke göra detsamma under en konflikt? Jag är alldeles öfvertygad om, att samhället har tillräckligt kraftiga medel att utnyttja mot de enskilda, som förgripa sig på egendom eller begå våld mot person. Med de snabba kommunikationer, som nu finnas, behöfver man sannerligen icke på förhand mobilisera trupper och därigenom åstadkomma en hetsig uppfattning på arbetarsidan, hvilket kan blifva följderna, då de redan från början måste betrakta samhället såsom partitagande för arbetsgifvareintressena.

Men, mina herrar, det lyster mig här i detta sammanhang rulla upp en mycket intressant bild för er. Jag antar, att hvar och en af er, åtminstone den stora mängden, har läst Eugen Richters framtidsbilder. Man har frossat i dem under ett antal år, synnerligast de ställen, där det så drastiskt visas, hur det kommer att gestalta sig i den socialdemokratiska samhällsstaten, där alla medborgare skola obligatoriskt tilldelas ett visst arbete och med tvång nödgas utföra detsamma. Låt oss antaga t. ex., att det där

hade inträdd, att vi nu vore komna därhän och att det socialdemokratiska samhällsskicket hade blifvit genomfördt. Vi kunde då tänka oss, att t. ex. herr Trygger j:r, herr Hammarskjöld j:r, herr Billing j:r eller bärarna af några andra illustra namn i denna kammare hade blifvit tilldelade det mycket ansträngande och tråkiga hamnarbetet såsom deras andel i den samhälleliga produktionen. Låt oss äfven utgå ifrån eller tänka oss, att villkoren för att utföra detta arbete skulle blifva ungefär desamma som nu: de skulle tvingas att lefva på mellan 700 och 1,200 kronor per år, de skulle tvingas att bo i en liten lägenhet på ett rum och kök, och för att få det att gå ihop taga en inneboende för att hjälpa till att betala hyran, och likväl trots detta hafva det synnerligen svårt att klara sig. Därför antaga, att det socialdemokratiska samhället skulle använda samma tillvägagångssätt, som arbetsgifvarna använda nu, § 23 t. ex., antingen — eller: antingen gör ni hvad vi säga, eller taga vi bort brödbiten och svälta ut er, tills ni komma och arbeta så som vi bestämma. Klockan $\frac{1}{2}$ 6 f. m. skola de infinna sig i hamnen för att svara på uppropet, så traska de iväg och skickas kanske till en cementbåt eller en benmjölsbåt, där dammet står tjockt och gör det nästan omöjligt att andas. Efter ett par tre timmars arbete äro kanske några sjuka och fullständigt arbetsodugliga, så att de måste skickas upp för att aflösas. Eller låt oss säga, att de komma på en kolbåt och kanske skola gräfvä sig ned genom kolstyckena, tills de nå botten och det går bättre att skyffla; men de skola ändå hålla sin tur. Och under tiden äro de utsatta för de stora vådor, för de olycksfall, som här alltid hota: än är det måhända en kolkorg, som hoppar ur kroken och som slår ned bland dem, än är det ett stort kolstycke, som ramlar ned öfver dem, än kan det hända, att någon af dem blir klämd, än kan det hända, att någon, som står vid en lucka, tar öfverbalansen, faller och bryter ryggen af sig eller krossar hufvudet. Men säg, att de klara sig för alla dessa olycksfall! Klockan 6 på aftonen, när de känna sig värkbrutna och olustiga och skola gå hem till den härliga lägenhet på ett rum och kök de hafva, för att »njuta af lifvets fröjder», komma arbetsgifvarna och säga: med stöd af § 23 fordra vi, att ni stanna kvar och arbeta. Den ordnade arbetstiden finns icke — herrarna vilja icke vara med om sådan! Arbetsgifvarna hafva fullständig rätt att kräfvä öfvertidsarbete huru länge som helst. De kunna säga, att ni skola arbeta 24 timmar på dygnet, om man så behagar; det står så i aftalet. Ja, dessa arbetare måste då tänka efter och resonera som så, att gå vi icke med på det, hafva vi att räkna med samhällets hjälp på arbetsgifvarsidan för att stuka och tvinga oss.

Låt oss då antaga, att herrar Trygger, Hammarskjöld och Billing j:r skulle tycka, att förhållandena vore olustiga, och att de icke ville vara tillfredsställda. Antag, att de skulle vara arga

Om förbud mot militärs användande vid arbetskonflikter.

(Forts.)

*Om förbud
mot militärs
användande
vid arbetskon-
flikter.
(Forts.)*

på dessa socialdemokratiska arbetsförhållanden och skulle gifva sig till att protestera och då denna protest icke hade tillräcklig verkan t. ex. skulle företaga en demonstration. Då skulle de dåvarande maktägande — det socialdemokratiska partiet, ögonblickligen — jag utgår från samma förhållanden som nu råda — skicka militär emot dem och säga: den där demonstrationen tilllåta vi icke, utan det är upplopp, och den skall slås ned och kvävas i sin linda.

Mina herrar, det där är icke något lösligt antagande, något, som jag inbillar mig, utan det är någonting, som verkligen händer nu-förtiden. Till den bild jag här upprullat skall jag anknyta blott ett reellt fall, som visar precis detsamma. Jag ser här på min högra sida en person, som kan bekräfta, hvad jag här kommer att anföra, och jag tror icke, att han vill förneka det, eftersom han själf var med på den tiden, då det hände. Jag skall därför, som sagdt, tillåta mig relatera ett någorlunda liknande fall.

Saken är den, att arbetsgifvarna och ortsmyndigheterna i allmänhet äro nära allierade med hvarandra. När vi behandlade Akarpsfrågan, påpekade jag ett fall i Gäfve, hvarvid myndigheterna för att vara riktigt partiska hade utkommenderat stadens arbetare för att utföra ett arbete vid hamnen, ett arbete, till hvilket de icke voro antagna, utan som de tvingades att utföra, därför att det var nyttigt för arbetsgifvarnas intresse, att man utnyttjade detta maktmedel. De ville hafva det arbetet utfördt för att stuka hamnarbetarna. Striden gällde nedsättning af timpenningen. Arbetarna ansågo, att deras villkor redan förut voro så usla, att de icke kunde gå med på en lönenedsättning: de strejkade alltså. Redan vid början af strejken vände vi oss till landshöfding Hamilton med begäran, att han skulle medla. Han gjorde också mycket beredvilligt försök att medla, men möttes från arbetsgifvarnas sida med afslag, i det de sade: Nej, vi vilja icke hafva medling, vi vilja icke hafva förhandling om saken, utan det är vårt orubbliga beslut, att timpenningen skall nedsättas från 50 till 45 öre per timme. Nu förtjänade ifrågavarande arbetare icke ens 1,000 kronor per år, utan deras förtjänst uppgick till mellan 700 och 800 kronor per år, så att en nedsättning med 5 öre i timmen betydde ganska mycket för deras vidkommande.

Redan innan kommunens arbetare sålunda blifvit utkommenderade, hade demonstrationer ägt rum ute i staden, och vid dessa tillfällen hade de tillåtit sig sjunga eller ropa någonting oppositionellt, men för öfrigt hade de icke gjort någonting klandervärdt; de hade icke företagit någonting, som kunde sägas innebära förgripelse på allmän egendom eller våld mot person. Dylika demonstrationer hade, som sagts, vid olika tillfällen företagits, äfven innan stadens arbetare utkommenderats. Så blefvo dessa emellertid brutalt afskedade, emedan de icke ville uppträda som strejk-

brytare. Då begärde arbetarkommunen på nytt att få demonstrera, men myndigheterna sade nej.

Arbetskommunen måste då meddela, att de icke finge demonstrera. De hade anordnat en demonstration med utgående ifrån Fisktorget i Gälle, men måste då anslå affischer med tillkännagifvande, att demonstrationen blifvit förbjuden af myndigheterna. Likvisst, på grund af de meddelanden, som allaredan hade utgått, samlade sig en del folk på Fisktorget för den där demonstrationens skull, och det blef ganska mycket folk. Ett, tu, tre satte sig folkmassan i rörelse, vräkte undan den polis, som fanns till hands, knuffade den åt sidan och marscherade genom gatorna, men gjorde intet ofog, intet våld mot person. Under tiden hade myndigheterna rusat i väg och begärt militär. Hur användes nu denna militär? Jo, den användes på det sätt, att den fick marschera upp och besätta alla gatumynningarna till Fisktorget, ty man visste, att de demonstrerande skulle komma tillbaka dit. Militären besatte alltså gatumynningarna till Fisktorget, och när så de, som marscherat ut, kommo tillbaka dit, funno de sig helt enkelt instängda där, fångade som i en råttfälla! Sedermera vidtog en ny procedur. Efter det att de demonstrerande lugnat sig, nödgades de ställa upp sig på nytt igen och så vidtog en undersökning. Man inrättade brandstationen till domstolstribunal. Brandchefen hade i hast fått värdighet af generalissimus för trupperna och sedan marscherade dessa olyckliga syndare, som begått den oförsiktigheten att demonstrera utan tillstånd, en och en i taget in i brandstationen, och där hade domstolsrepresentanter eller polismyndigheten förhör med hvar och en af dessa. Så började det regna och det var först kl. $\frac{1}{2}$ 4 på morgonen, som de sista släpptes lösa af dessa. Men hvilka hade myndigheterna fångat på detta sätt? Jo, kvinnor och barn. Af ett femtiotal, som antecknats såsom möjligen något skyldiga, var det endast två, summa två, som dömdes till 150 kronors böter vardera. De kunde icke sägas vara ledare, men man skulle straffa några, och därför straffades de med böter. Men hvad blef följden å andra sidan? Jo, att en hel del kvinnor och barn blefvo sjuka genom att ha tvingats att stå i hållande regn på torget, endast därför att ortsmyndigheterna skulle gjuta skräck i arbetarne. Det är hvad dessa militära kommenderingar leda till. Jag är öfvertygad om, att hade man icke haft någon militärkommendering, hade sannerligen icke en så tragikomisk sak inträffat.

Jag ser, att kammaren är tom. Man är, gudbevars, icke intresserad af detta. Det rör bara arbetare, såväl här som vid Åkarpslagen. Följaktligen är man icke intresserad af att saken utredes för att förebygga militärens användning vid olämpliga tillfällen.

Jag ber att få yrka bifall till den socialdemokratiska motionen.

*Om förbud
mot militärs
användande
vid arbetskon-
flikter
(Forts.)*

Om förbud
mot militärs
användande
vid arbetskon-
flikter.
(Forts.)

Grefve Hamilton, Hugo: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke söka förtaga effekten af den siste talarens entusiastiska anförande. Jag skall icke heller ingå på de motiv, som ligga bakom den i ämnet väckta motionen och den reservation, som här föreligger. Jag gör icke detta, framför allt därför, att jag så till vida är ense med både motionärerna och reservanterna, att det är synnerligen önskvärdt, särskildt vid arbetskonflikter, att, om man kan undvika det, militär icke användes för ordningens upprätthållande.

Jag behöfver säkerligen icke närmare motivera detta mitt påstående, då redan sedan åtskilliga år tillbaka Kungl. Maj:t och Riksdagen därom varit ense, icke blott i ord, utan äfven i handling. Det var nämligen just för att lätta den svårigheten, som Riksdagen år 1908 godkände Kungl. Maj:ts förslag om införande af den s. k. reservpolisen, hvilket gaf Kungl. Maj:t rätt att uppgöra kontrakt med städerna om att vid behof få disponera öfver en del af deras polisstyrka. Den institutionen har ock verkat mycket godt. Många gånger har man kunnat använda dessa poliser, då man under föregående år icke haft annan utväg än att anlita militär. Men det kan ju alltid komma sådana förhållanden, att denna ringa polisstyrka, som med befäl icke uppgår till mer än omkring 200 man, icke räcker. Ett sådant förhållande förelåg just vid storstrejken. Militärkommendingarna då kostade, sade herr Lindley, 375,000 kronor och det fanns icke den ringaste anledning att anlita militär.

Det är verkligen märkvärdigt, att man ännu så få år efteråt, när man minns, hur förhållandena voro, kan komma med ett sådant påstående. Reservpolisen var utnyttjad till det yttersta. Det fanns icke en man mer att taga. Hurudan ställningen var i landet, torde jag knappast behöfva erinra herrarna om, liksom jag icke torde behöfva erinra herrarna om de upphetsande artiklar, som gång på gång läto sig höras i pressen på visst håll, oftast på det sätt, att det stod en upphetsande artikel på den ena sidan och en lugnande på den andra. Jag undrar, om någon regering i världen skulle stått till svars med att icke vidtaga så omfattande åtgärder, att man kände sig trygg. Jag behöfver icke erinra om hvad som vid liknande tillfällen händt utomlands. Herrarna hafva läst i dagens tidningar om den alldeles likartade situationen i Budapest. Det fanns för öfrigt såväl under själfva storstrejken som under de år, som föregingo densamma, saker, som nog gafvo oss en liten erinran om hvad som kunde hända. Det var endast tack vare militärkommendingarna, som man, såvidt jag vet, undgick ett ganska svårt attentat å Stockholms vattenledning, och herr Lindley minns nog hvad som år 1908 passerade mellan mig och honom vid hvad han behagar kalla »militärrevolterna» å Malmön. Nej, det var icke några militärrevolter, utan man måste tillgripa militär, sedan vissa

bland arbetarna visat, att de icke på något sätt respekterat polismakten, utan mot den förgripit sig på det otrefligaste sätt.

Då man talar om militärkommenderingarna under storstrejken, borde man kanske hellre också tala om hvad som från regeringens och från myndigheternas sida vidtogs i afseende på dem, och det är så mycket lättare att göra detta, som den dåvarande regeringen spelade med korten på bordet, ty alla handlingar, alla telegram och alla cirkulär finnas tryckta i den kända historien öfver storstrejken. Jag tillät mig såsom dåvarande civilminister i ett cirkulär inskräpa, att det var Kungl. Maj:ts vilja, att medborgarnas frihet till arbete skulle upprätthållas, men därjämte och samtidigt erinrade jag i en hel mängd cirkulär, råd och anvisningar till myndigheterna, både civila och militära, att militär icke skulle användas annat än såsom stöd från den civila ordningsmakten. Man inskräpte, att om det vore fråga om att bevaka en järnvägsstation, borde militären icke placeras vid stationen för att icke gifva järnvägsmännen föreställning om att det var de, som voro bevakade. Man inskräpte, att tjänstgöringsreglementet för armén innehåller, att enskildt våld må icke föranleda användande af vapenmakt. Jag sammanfattade i dessa cirkulär summan i några få ord, som herrarna kunna återfinna i boken om storstrejken: »Håll allt i beredskap, men låt så litet som möjligt synas.» Jag tror, att man gör orätt, om man låter påskina, att regeringen och ortsmyndigheterna på den tiden hetsat militär på fredliga arbetare. Man gjorde ingenting annat än säkerställde sig för alla eventualiteter.

Men hvar det är skon klämmer, det vet jag nog, och det fick jag erfara, när jag hade utfärdat det där lilla cirkuläret med erinran om att arbetets frihet skulle upprätthållas. Det är där, den stora divergensen förefinnes. Jag, och jag tror de flesta här i landet, anse, att det är att upprätthålla ordningen, då man skyddar arbetets frihet. Herrar Lindley och Wickman och de, som med dem anse, att detta är alldeles oriktigt, hafva emellertid i sin ifver att bekämpa hvad de kalla militarismen gjort en liten lucka i tankegången. Jag skulle vilja rikta till dessa herrar en fråga. Såvidt jag förstår, finns det intet annat sätt att förekomma, att militär utkommenderades vid sådana tillfällen som detta, än att på annat sätt gifva myndigheterna maktmedel att utföra hvad myndigheterna anse vara att upprätthålla ordningen, det är att öka polisstyrkan så att man icke behöfver inkalla någon militär. Jag undrar, om herrar Lindley och Wickman m. fl. skulle blifva mindre upprörda, om Kungl. Maj:t och Riksdagen införde en liten gendarmkår på 20,000 man och med den skyddade hvad vi kalla arbetets frihet, men herr Lindley kallar »strejkbryteriet»? Jeremiaderna skulle nog blifva desamma.

Jag tillåter mig säga några ord äfven om denna reservation, ehuru utskottets ordförande har ganska utförligt bemött den.

Om förbud mot militärs användande vid arbetskonflikter.

(Forts.)

Om förbud
mot militärs
användande
vid arbetskon-
flikter.

(Forts.)

Reservanterna säga, att erfarenheten har visat, att militär vid konflikter kan verka utmanande i stället för lugnande. Ja, det är intet tvifvel om, att de *kunna* verka utmanande. Men när man begär en skrifvelse till Kungl. Maj:t, skall man väl påvisa, att myndigheterna *hafva* uppfört sig så, att de hafva verkat utmanande. Ifall de gjort det, är det märkvärdigt, att icke några slags våldsdåd hafva förmärkts. Jag har i det fallet en ganska rik erfarenhet. Under storstrejken och de år som gingo förut, då hamnarbetarna i Gäfle hvarje 1 maj började sin ordinarie aktion, hade jag många tillfällen att lära känna, hur det gick till. Det gick vanligtvis lång tid, under hvilken åtskilligt inträffade, som gjorde befolkningen alltmer orolig. Det kom agitatorer, som hade en god jordmån bland den yngre och oroligare delen af arbetarna. Små kitsligheter och små förbrytelser begingos här och där, af myndigheterna meddelade föreskrifter åsidosattes, och mot de samlade arbetarmassorna stod den fåtaliga polisstyrkan maktlös. Då måste man till slut inkalla militär. Effekten häraf var alltid densamma. Det var som att gjuta olja på upprörda vågor. Allt blef genast lugnt. De laglydiga medborgarna, som förut varit oroliga, kände sig trygga och agitatorerna försvunno tvärt. De oroliga, arbetarna läto icke heller höra af sig. Jag kan verkligen fullt instämma i hvad utskottets ordförande sagt, att det har alltid en lugnande inverkan, då man ser, att myndigheterna äro fast beslutna att upprätthålla ordningen och hafva medel att göra det. Därmed har jag icke sagt, att icke missbruk kunna ske, men då man skall skriva till Kungl. Maj:t, bör man väl visa, att sådana hafva skett.

Herr Hammarskjöld vidrörde äfven ett andra skäl, som fått förklaring af herr Gullbergs anförande. Det är ett märkvärdigt yttrande, som återfinnes på midten af reservationen. Det talas om att man skall icke utkommandera militär, därför att samhällsordningen ytterst hvilar på medborgarnas egen vilja till ordning. När jag läste detta, trodde jag verkligen, att det kan väl icke betyda annat, än att då samhällsordningen ytterst hvilar på medborgarnas egen fria vilja, bör man taga hänsyn till om Ortsbefolkningen önskar militär. Nu har emellertid upplysts, att det betyder, att man bör se till om man icke kan använda arbetarnas, de strejkandes egna ordningsmän. Det vore önskvärdt, sade man, om man kunde åstadkomma samverkan mellan dem och myndigheterna. Kom icke detta till stånd år 1909? Jo, i den allra största omfattning. Dessa ordningsmän voro ock till mycket stor nytta. Men det var, som jag förut på annat ställe i Riksdagen nämnt, i ett fall, de icke voro dugliga alls, nämligen när det gällde att upprätthålla arbetets frihet, ty strejkbrytare ofredade de på vissa håll i stället för att upprätthålla ordningen.

Slutligen hafva reservanterna såsom skäl för skrifvelsen anført, att, som de så vackert uttrycka sig, »det riktiga värdesättan-

det af de olika medlen för ordningens upprätthållande samt äfven den önskvärda planmässigheten i förfarandet torde kräfvat, att befogenheten att vid arbetskonflikter utkommendera militär öfverlämnas åt Konungens befallningshafvande såsom den högsta lokala myndigheten.»

Om förbud mot militärs användande vid arbetskonflikter.

(Forts.)

Jag har hört vissa sympatier uttryckas för detta. Men äfven här tillåter jag mig fråga: Hvad är det, som händt och som gör, att man vill ändra nu gällande bestämmelser? Hvilka under Konungens befallningshafvande sorterande myndigheter är det, som under de senare åren eller öfver hufvud taget hafva missbrukat den i lag och författningar gifna rätten att använda militär? Jag känner icke något sådant fall. Jag har aldrig hört talas om något. Nu är förhållandet, att dessa underordnade myndigheter i allmänhet icke hafva militär att tillgå, och i de fall, då de måste ifrågasätta militärs inkallande från annan ort, hafva de ingen annan utväg än att gå till Konungens befallningshafvande. Jag är också öfvertygad om, att så alltid har skett. Men om man tar bort den bestämmelse, som dock möjliggör, att kronofogde och magistrat skulle kunna för att förekomma oroligheter eller ingripa vid oroligheter använda militärmakt på eget bevåg utan att hafva fått tillstånd af Konungens befallningshafvande, då kan man komma i ganska stora svårigheter. Man måste komma i håg, att, såsom jag förut sagt, en arbetskonflikt ofta pågår lång tid, men så brister det löst, rätt som det är. Det kan komma midt i natten, och så stå kronofogden och magistraten där. Hur skall man då få bud till och beslut från Konungens befallningshafvande? Under tiden kan egendom hinna förstöras, människolif förspillras och blod flyta.

Det har icke på något sätt påvisats, att dessa myndigheter missbrukat sin makt. Den, som verkligen följt med ärendena, kan icke med fog säga, att de svenska myndigheterna hafva missbrukat sin makt. De hafva tvärtom varit ytterligt betänksamma med att inkalla militärmakt. Ganska länge, innan det skett, hafva vanligen de, som stått till svars för detta, fått uppbera de bittraste förebräelser för slapphet och brist på mod, men det är icke underligt, om de äro betänksamma. Det är en allvarlig sak, som den, som bär ansvaret, sannerligen ej i onödan tillgriper. Den, som varit med om det, vet också, att det finnes någonting, som alldeles särskildt gör myndigheterna betänksamma, och det är, att när man en gång tagit in en sådan militärstyrka och förlagt den, har man synnerligen svårt att bestämma sig för, när man skall skicka bort den. Men oafsedt detta, tror jag, att man med fullt fog kan påstå, att våra myndigheter, lyckligtvis, alltid äro mycket betänksamma, då det gäller att använda militär för ordningens upprätthållande.

Summa summarum är emellertid, att det icke alls är detta, som ligger bakom motionen. Det är icke alls missnöjet med att

Om förbud
mot militärs
användande
vid arbetskon-
flikter.

(Forts.)

det är militär, som är utkommenderad, att det är den värnplik-
tiga armén, som är utkommenderad; nej, det är missnöjet med
att man anser det höra till ordningens upprätthållande att skydda
arbetsvilliga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gullberg: Herr talman! Jag vill på det kraftigaste
protestera emot den föregående talarens insinuation, att bakom
reservationen skulle ligga något af samhällsvärdlig art och innebörd.
Nej, grefve Hamilton, bakom vår reservation liksom bakom Andra
kammarens beslut ligger en välmenande och god vilja att komma
till rätta med ett problem, som nog i sinom tid kommer att få
sin lösning.

Jag ber, herr talman, att ännu en gång få yrka bifall till
reservationen.

Rop på proposition hördes nu.

Herr Bäckström: Jag vet egentligen icke, hvad som berät-
tigar grefve Hamilton att misstänkliggöra motionen genom att säga,
att tyngdpunkten i densamma ligger *icke* däri, att det är en värn-
pliktig armé, som utkommenderas mot arbetarna, utan däri, att man
icke vill hafva något upprätthållande af ordning, man vill icke
hafva något, som skyddar de arbetsvilliga.

Det synes mig dock, att motionen är så tydligt formulerad,
att däri klargjorts det principiellt motbjudande i att sätta gevär i
sonens hand emot fader och äldre bröder. Det synes mig, att
just i detta, att det är den värnpliktiga armén, en del af landets
egna befolkning, som icke är uttagen genom värfning eller på
 annat sätt, utan på grund af värnplikten, som ställes emot de
öfriga, däri ligger det centrala i motionen; och det synes mig,
att äfven grefve Hamilton borde kunna sentera en så beskaffad
uppfattning.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr vice
talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens
förhandlingar, yttrade, att beträffande föreliggande utlåtande under
öfverläggningen framstälts följande yrkanden: 1:o) att hvad ut-
skottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle antaga
det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reser-
vationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta
motionen.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner enligt dessa
yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till ut-
skottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr vice talmannen
hemställde, huruvida kammaren ville till kontraposition därvid

antaga bifall till det under 2:o) här ofvan omförmälda yrkandet eller bifalla den i ämnet väckta motionen, och förklarade herr vice talmannen sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till motionen i ämnet.

*Om förbud mot militärs användande vid arbetskonflikter.
(Forts.)*

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 22 antager bifall till den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—76;

Nej—47.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs för hufvudvoteringen en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—82;

Nej—11.

Om värnplik-
tigs skyddan-
de mot för-
lust af an-
ställning.

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 18 och 20 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till värnpliktiges skyddande mot förlust af innehafda anställningar på grund af inkallandet till tjänstgöring.

Uti en inom Andra kammaren af herr *Lindhagen* väckt och till kammarens första tillfälliga utskotts förberedande behandling hänvisad motion (nr 219) hemställdes, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte öfverväga, på hvad sätt genom lagbestämmelser eller andra åtgärder värnpliktige måtte kunna skyddas mot att i följd af inkallandet till värnpliktens fullgörande förlora sina anställningar och därigenom tillskyndas skada i olika afseenden.

Andra kammarens förenämnda utskott hade hemställt, att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke åtgärder borde vidtagas, i syfte att i statens tjänst eller vid dess arbetsföretag mer eller mindre fast anställda värnpliktige måtte kunna skyddas mot att i följd af inkallandet till värnpliktens fullgörande förlora sina anställningar och därigenom tillskyndas skada.

Andra kammaren biföll utskottets hemställan. Sedan beslutet därefter delgifvits Första kammaren, hade denna hänvisat ärendet till förberedande behandling af sitt andra tillfälliga utskott, som i förevarande utlåtande på anförda grunder hemställt, att Första kammaren måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade anmälts af herrar *Danström* och *Rosén*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

att Första kammaren måtte biträda Andra kammarens beslut, samt därjämte för sin del besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda i hvad mån de svårigheter, som kunna för värnpliktige i enskild tjänst uppstå därigenom, att de efter vapenöfning utsättas för att förlora sina platser, må förebyggas eller lindras.

Herr *Danström*: Herr talman, mina herrar! Det är att beklaga, att detta ärende fått dela samma öde som flera andra inom Andra kammaren väckta motioner, att det icke kommit fram till denna kammare förrän i Riksdagens allra sista timmar — detta därför, att det under större delen af Riksdagen legat kvar i ett medkammarens tillfälliga utskott. Det hade nämligen förtjänat större uppmärksamhet och en annan slutlig behandling, än som nu kan komma detsamma till del, särskildt för den händelse denna kammare beslutar en utvidgning af Andra kammarens skrifvelsebeslut.

Då jag i denna fråga varit med om att reservera mig mot utskottets uppfattning och mot dess, enligt min mening, ensam

för sig ganska magra och betydelselösa hemställan, vill jag här med några ord angifva mina skäl härför.

Utskottet har delat upp det obestriddigt beaktansvärda spörsmålet i två delar och föreslår en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i den delen, som enligt mitt förmenande icke behöfver utredas, enär frågan här är själfklar och i hufvudsak redan ordnad. Däremot ryggas utskottet tillbaka för att begära utredning i den delen, där verkliga svårigheter möta att få förhållandena ordnade på ett ur rättfärdighets- och icke minst ur försvarssynpunkt tillfredsställande sätt.

Hvad angår i statens tjänst anställde tjänstemän och befattningshafvare, intygas samstämmigt af de styrelser, hvilkas yttranden Andra kammarens första tillfälliga utskott låtit infordra, att ingen af dem, som innehaft någon stadigvarande anställning, förlorat densamma eller lidit men i befordrings- och löneafseende, därför att han inkallats till fullgörande af sin värnplikt. Och jag vill tillägga, att det varit orimligt, om sådant kunnat inträffa med någon i statens tjänst anställd. Tillämpningen i sådana fall af rätten till ålderstillägg, pension och dylikt har visserligen varit något olika, beroende på olika bestämmelser i de särskilda verken; men detta ordnas nog af sig själf utan vare sig riksdagsskrifvelse eller utredning. Härutinnan synes mig således utskottets hemställan om en riksdagsskrifvelse vara skäligen omotiverad.

I fråga åter om värnpliktige, i enskild tjänst anställde, hvilka efter sin vapenöfning kunna utsättas för att förlora sina platser, ställer sig saken ganska allvarlig. Det är visserligen sant, att utan tvifvel det stora flertalet arbetsgifvare lojalt fatta det som sin moraliska plikt att låta de värnpliktige återfå sina före vapenöfningarna innehafta befattningar. Detta erkännansvärda förhållande minskar ock betydligt svårigheterna att lösa frågan.

Men så länge fall förekomma och kunna förekomma, att den värnpliktige till sin personliga uppoffring i öfrigt för honom ålagd värnpliktstjänst måste lägga ytterligare den, att han för att fullgöra sin ovägerliga, medborgerliga skyldighet att vapenöfvas till landets försvar måste offra en anställning, som gaf honom dagligt bröd och därmed till äfventyrs beröfvas sin utkomst för längre eller kortare tid, då är det uppenbart, att sådant icke bör få ske. Kan icke den enskilde arbetsgifvaren lagligen förpliktas att i sin tjänst återtaga den värnpliktige, måste staten se till att på något sätt hålla denne skadelös.

Jag erinrar om, att Riksdagen utan någon invändning redan fastslagit principen. I samband med den beslutade mobiliseringen har nämligen Riksdagen nyss antagit en lag, enligt hvilken värnpliktig, som är lagstadd eller annorledes i annans tjänst eller arbete anställd, icke får skiljas från sin tjänst af den anledning,

*Om värnplik-
tigs skyddan-
de mot för-
lust af an-
ställning.*

(Forts.)

Om värnplik- att han är borta från anställningen för fullgörande af sin skyl-
tigs skyddan- dighet att deltaga i vapenöfningarna.
de mot för-
lust af an-
ställning.

(Forts.)

Det kan ju invändas, att arbetsgifvarna, om sådan förpliktelse ålades dem, efter de årliga vapenöfningarna icke i allmänhet skulle vara benägne att i sin tjänst antaga ynglingar, som ej fullgjort sin värnplikt, och att utsikten för desse att erhålla anställning sålunda skulle betänkligt försämras. Jag tror dock icke, att man behöfver härför hysa några farhågor. De duktiga och friska arbetskrafter, som desse unge män representera, äro så efterfrågade på skilda områden, icke minst inom jordbruket, att en sådan risk icke gärna kan uppkomma.

Utskottet finner denna angelägenhet synnerligen beaktansvärd samt uttalar, liksom Andra kammarens utskott, den förvissningen, att den kommer att blifva föremål för de s. k. försvarsberedningarnas behandling, och därför anser utskottet någon skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning härom icke erforderlig. Ja, hyser man denna förvissning, då behöfves ännu mycket mindre någon skrifvelse i fråga om de i statens tjänst anställda värnpliktige, hvilkas säkerställande ju försvarsberedningarna i första hand måste anse sig böra beakta, därest så icke redan, i stort sedt, skett.

Utskottets resonemang i syfte att på detta sätt undanskjuta den svårlostare delen af frågan synes mig sålunda icke hållbar. Skall en begäran om utredning framställas, bör den först och främst gälla det område, där utredning verkligen och så väl behöfves, särskildt med hänsyn till de åtgärder från det allmännas sida, som kunna anses lämpliga för att söka undanröja eller åtminstone mildra de påtagliga olägenheterna. Det är af vikt, att Riksdagen, äfven om den antager, att försvarsberedningarna icke kunna förbise denna ur försvarssynpunkt viktiga fråga, pekar på densamma såsom en knut att lösa, hvartill beredningarna böra afgifva förslag.

Jag vill därför gifva uttryck åt den förhoppningen, att denna kammare utan hänsyn till förslagets ursprungsbeteckning i sakens eget intresse skall finna det vara både rätt och klokt att redan nu uttala sig i frågan.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Grefve Lagerbjelke: Herr talman! Jag tror, att jag kan fatta mig vida kortare än den föregående talaren. Utskottets majoritet och de två reservanterna äro i hufvudsak ense om, att åtgärder i nu ifrågavarande afseende behöfva vidtagas.

Beträffande de i statens tjänst anställda värnpliktige är det redan i stort sedt tillfredsställande sörjdt, men då vissa olikheter finnas, böra i möjligaste mån likartade bestämmelser införas. Detta synes mig dock kunna ordnas af Kungl. Maj:t, utan att

försvarsberedningarna höras, hvilken mening, enligt hvad jag in- *Om värnplik-*
hämtat, delas af statsrådet och chefen för landtförsvarsdeparte- *ligns skyddan-*
mentet. Då nu emellertid olikheter finnas, är skrifvelseförslaget *de mot för-*
fullt motiveradt. *lust af an-*
ställning.

Beträffande dem, som icke äro anställda i statens tjänst, för- *(Forts.)*
håller det sig så, att utskottet, liksom Andra kammarens utskott,
ansett sig kunna vara förvissadt om, att försvarsberedningarna
komma att taga saken om hand, och vid det förhållandet lärer
icke någon skrifvelse behöfvas. Det kunde möjligen varit fog
för att hemställa om en skrifvelse, därest utskottet kunnat komma
med ett bestämdt förslag att underställas försvarsberedningarnas
pröfning, men det har utskottet icke kunnat.

Vidare vill jag framhålla, att, därest kammaren skulle fatta
beslut i enlighet med reservanternas hemställan, frågan måste gå
tillbaka till Andra kammaren för ny utskottsbehandling; och det
torde icke vara skäl att ställa till med sådana extra ordinära åtgärder,
när ingenting därmed står att vinna.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hem-
ställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jämlikt förekomna
yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan
samt vidare därpå att utskottets hemställan skulle bifallas med
det tillägg, som angifvits i den vid utlåtandet fogade reservatio-
nen; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades,
vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 20
och 21 i denna månad bordlagda utlåtande nr 37, i anledning
af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder
i syfte att förebygga masskassering af valsedlar vid val till
riksdag, stadsfullmäktige och landsting m. m., biföll kammaren
hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande jord-
bruksutskottets den 21 och 22 innevarande månad bordlagda ut-
låtande nr 103, angående driftkostnaderna för statens produktiva
fonder i hvad angår jordbruksärendena.

Punkten 1.

I en till Riksdagen den 13 januari 1912 aflåten proposition, *Om uppföran-*
nr 6, hade Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af *de af kvinn-*
statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag före- *liga biträden*
slagit Riksdagen att *i domänsty-*
relsens aflö-
ningsstat
m. m.
dels i den år 1908 för domänstyrelsen fastställda aflönings-

Om uppförande af kvinnliga biträden i domänstyrelsens aflöningsstat m. m. (Forts.)

stat uppföra nio kvinnliga biträden med i statsrådsprotokollet tillstyrkta aflöningsförmåner och i sammanhang därmed nedsätta den i berörda stat »till arfvoden åt amanuenser och biträden samt för byggnadsplaners granskning, flitpenningar åt extra tjänstemän och extra vaktmästare, vikariatsersättning samt tryckningskostnader» uppförda anslagspost, nu 53,700 kronor, med 11,200 till 42,500 kronor;

dels föreskrifva, att för åtnjutande af berörda för kvinnliga biträden upptagna aflöningsförmåner skulle gälla de i statsrådsprotokollet omnämnda allmänna grunder, äfvensom medgifva, att kvinnligt biträde, som vid ingången af år 1913 vore anställt hos domänstyrelsen och antoges till biträde å styrelsens stat, skulle äga att för åtnjutande af ålderstillägg räkna sig till godo den tid, biträdet därförinnan innehafvt stadig anställning hos styrelsen;

dels godkänna vissa föreslagna tillägg till de genom nådiga kungörelsen den 16 oktober 1908 fastställda allmänna villkor och bestämmelser för åtnjutande af aflönning å domänstyrelsens stat;

dels, under förutsättning att den i statsrådsprotokollet förordade omregleringen af vissa revir i Södra distriktet kommer till stånd, höja de uti den för skogsstaten gällande stat uppförda respenningarna till jägmästarna i hvardera af Malmöhus och Ängelholms revir med 100 kronor, eller således från 600 kronor till 700 kronor i hvardera reviret, äfvensom medgifva, att enhvar af dessa jägmästare må redan under år 1912 komma i åtnjutande af motsvarande höjning i sina respenningar;

dels ock med godkännande af i statsrådsprotokollet gjorda beräkningar såsom driftkostnader under år 1913 för statens domäner förslagsvis uppföra ett belopp af 5,938,000 kronor att utgå från domänfondens afkastning.

I anledning af ifrågavarande proposition hade inom Andra kammaren af herr *Carlson* i Herrljunga väckts en motion, nr 225, däri hemställt, att Riksdagen — med bifall i öfrigt till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 6 framställda förslag — måtte besluta:

dels att den år 1908 för domänstyrelsen fastställda aflöningsstat höjdes med 1,200 kronor, eller från 159,000 kronor till 160,200 kronor;

dels ock att i samma aflöningsstat uppföras nio kvinnliga biträden med en begynnelseaflöning för enhvar af fem af 1,200 kronor och för enhvar af fyra — kartograf, två registrators- och ett räkningsbiträde — af 1,600 kronor.

I fråga om de kvinnliga biträdena hade vidare i motionen nr 220 i Andra kammaren herr *Lindhagen* hemställt, bland annat, att Riksdagen måtte, med anledning af statsverkspropositionens förslag till fasta biträdens uppförande i staten hos vissa ämbetsverk och myndigheter, besluta:

att i första lönegruppen skulle tilläggas ett tredje ålderstillägg

å 200 kronor, så att slutaflöningen, ortstillägg inbegripet, blefve 1,800 kronor; samt

att de föreslagna allmänna villkorens 6:e och 7:e punkter, innefattande begränsningar i kvinnas rätt att söka eller innehafva ifrågavarande befattningar, ifall hon vore gift eller trädde i äktenskap, skulle ur dessa bestämmelser utgå.

Utskottet hade i förevarande punkt på anförda skäl hemställt,

a) att Riksdagen, med afslag å såväl herr Lindhagens motion nr 220 i hvad den afsåge löneförmåner för fasta biträden inom domänstyrelsen som herr Carlsons i Herrljunga motion nr 225 i hvad den afveke från Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, måtte i den år 1908 för domänstyrelsen fastställda aflöningsstat uppföra nio kvinnliga biträden med i statsrådsprotokollet tillstyrkta aflöningsförmåner och i sammanhang därmed nedsätta den i berörda stat »till arfvoden åt amanuenser och biträden samt för byggnadsplaners granskning, flitpenningar åt extra tjänstemän och extra vaktmästare, vikariatsersättning samt tryckningskostnader» uppförda anslagspost, nu 53,700 kronor, med 11,200 till 42,500 kronor;

b) att Riksdagen, med afslag å herr Lindhagens förenämnda motion i motsvarande del, måtte föreskrifva, att för åtnjutande af berörda för kvinnliga biträden upptagna aflöningsförmåner skulle gälla vissa allmänna villkor och bestämmelser;

c) att Riksdagen måtte medgifva, att kvinnligt biträde, som vid ingången af år 1913 vore anställdt hos domänstyrelsen och antoges till biträde å styrelsens stat, skulle äga att för åtnjutande af ålderstillägg räkna sig till godo den tid, biträdet därförinnan innehaft stadig anställning hos styrelsen;

d) att Riksdagen måtte godkänna vissa tillägg till de genom kungl. kungörelsen den 16 oktober 1908 fastställda allmänna villkor och bestämmelser för åtnjutande af aflöning å domänstyrelsens stat;

e) att Riksdagen måtte, under förutsättning att den i statsrådsprotokollet förordade omregleringen af vissa revir i Södra distriktet komme till stånd, höja de uti den för skogsstaten gällande stat uppförda respenningsarna till jägmästarna i hvardera af Mal-möhus och Ängelholms revir med 100 kronor, eller således från 600 kronor till 700 kronor i hvardera reviret, äfvensom medgifva, att enhvar af dessa jägmästare måtte redan under år 1912 komma i åtnjutande af motsvarande höjning i sina respennningar; samt

f) att Riksdagen måtte med godkännande af i statsrådsprotokollet gjorda beräkningar, såsom driftkostnader under år 1913 för statens domäner *förslagsvis* uppföra ett belopp af 5,938,000 kronor att utgå från domänfondens afkastning.

Om uppförande af kvinnliga biträden i domänstyrelsens aflöningsstat m. m.

(Forts.)

Herr Jonsson, Olof: Herr talman, mina herrar! Jag har

Om uppförande af kvinnliga biträden i domänstyrelsens aflöningsstat m. m.
(Forts.)

ingenting emot hvad utskottet hemställt i sak utan vill endast göra en formell anmärkning, som jag tror det är af väsentlig vikt, att utskottet under kommande år iakttager, när det blir fråga om att fastställa löner för tjänstemän inom verken. Här är fallet att 9 kvinnliga skrifbiträden i domänstyrelsen skola uppföras å ordinarie stat, men i utskottets kläm finnes endast själfva slutsumman utsatt, och i öfrigt hänvisas till statsrådsprotokollet i fråga om själfva aflöningsbeloppen. När nu ett utskott under ett kommande år får en lönerogleringsaffär om hand och behöfver undersöka, huru lönerna bestämts för jämförliga platser i andra verk, finner man icke någon lönestat vare sig i utskottets kläm eller i Riksdagens skrifvelse, utan man får, ifall det icke finnes i betänkandet, söka sig tillbaka till den kungl. propositionen. Detta tager mera tid i anspråk, än som skulle behöfts om, såsom man gör i statsutskottet, hvarje lönestat, när det gäller att reglera lönerna för en del befattningshafvare i ett verk, upptages i klämman, och detta skulle icke förorsaka mycket mera besvär att iakttaga.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande jordbruksutskottets den 21 och 22 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 104, angående regleringen af utgifterna för kapitalökning i hvad angår jordbruksärendena.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—8.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande jordbruksutskottets den 21 och 22 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 105, i anledning af vissa framställningar angående anslag å riksstatens nionde hufvudtitel.

Punkten 1.

I en till Riksdagen den 26 april 1912 aflåten proposition, nr 243, hade Kungl. Maj:t. under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att *dels* godkänna ett i statrådsprotokollet framlagdt förslag till aflöningsstat för statens skogsforsöksanstalt att gälla från och med år 1913 äfvensom de villkor och bestämmelser, som i samma protokoll föreslagits för åtnjutande af de i berörda stat för ordinarie befattningshafvare upptagna aflöningar; *dels* medgifva, att assistent vid anstalten skulle äga att, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande, för åtnjutande af arfvodesförhöjning räkna sig till godo den tid, han före den nya statens trädande i kraft i sådan egenskap haft stadigvarande tjänstgöring vid anstalten; *dels* och höja det under anslagstiteln »skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet» uppförda anslaget till statens skogsforsöksanstalt, nu 29,000 kronor, med 18,100 kronor till 47,100 kronor.

Om aflöningsstat för statens skogsforsöksanstalt m. m.

Utskottet hade i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen måtte

a) godkänna följande aflöningsstat för statens skogsforsöksanstalt att gälla från och med år 1913:

	Lön Kronor	Tjänstgöringspenningar Kronor	Summa Kronor	
1 föreståndare för skogsafdelningen	5,000	2,500	7,500	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
1 föreståndare för naturvetenskapliga afdelningen...	5,000	2,500	7,500	
1 assistent, arfvode	—	—	3,000	} Efter 5 år kan arfvodet höjas med 400 kr.
1 d:o d:o	—	—	3,000	
För bestridande af chefsgörömål	—	—	500	
Till aflöning åt skogsbiträden och kvinnliga biträden	—	—	6,300	
Till gemensamma expenser	—	—	4,500	
» särskilda expenser för skogsafdelningen.....	—	—	8,900	
» särskilda expenser för naturvetenskapliga afdelningen	—	—	5,900	
Summa	—	—	47,100	

b) godkänna vissa villkor och bestämmelser för åtnjutande af de i aflöningsstaten för ordinarie befattningshafvare upptagna aflöningar;

*Omaflönings-
stat för sta-
tens skogsför-
söksanstalt
m. m.
(Forts.)*

c) medgifva, att assistent vid anstalten skulle äga att, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande, för åtnjutande af arfvodesförhöjning räkna sig till godo den tid, han före den nya statens trädande i kraft i sådan egenskap haft stadigvarande tjänstgöring vid anstalten; samt

d) höja det under anslagstiteln »skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet» uppförda anslaget till statens skogsförsöksanstalt, nu 29,000 kr., med 18,100 kronor till 47,100 kr.

Herr Pers: Herr talman! Såsom synes har jag låtit anteckna mig som reservant i fråga om aflöningsbeloppen till föreståndarna vid statens skogsförsöksanstalt. Reservationen grundar sig emellertid på, att jag ville intaga samma ståndpunkt här som i fråga om lönebeloppen till professorerna vid den högre skogsundervisningsanstalten. När nu Riksdagen beviljat de högre lönebeloppen för professorerna vid sistnämnda anstalt, hafva förutläggningarna för min reservation bortfallit, och därför frånträder jag naturligtvis min ställning i denna fråga, detta så mycket hellre som jag anser, att de vetenskapliga kvalifikationerna måste vara desamma för föreståndarna vid statens skogsförsöksanstalt som för professorerna vid den högre skogsundervisningsanstalten.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 2—12.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 21 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande nr 21, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i gällande resereglemente, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Om de till
Danviks hos-
pital utgåen-
de s. k. rekog-
nitionsaf-
gifter.*

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 21 och 22 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 22, i anledning af väckt motion, nr 228, om skrifvelse Kungl. Maj:t angående utredning m. m. i fråga om de till Danviks hospital utgående s. k. rekognitionsafgifter.

Nu föredragna utlåtande hade följande lydelse:

»I en inom Andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion nr 228 har herr *Martin* hemställt, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta närmare utreda frågan om tillkomsten och lagligheten af de rekognitionsafgifter, som Danviks hospital alltjämt utkräver vid försäljning af från Danvikens hospitals-

hemman afsöndrade jordområden, särskildt med hänsyn till de lägenheter, som afsöndrats till s. k. egna hem och som mestadels ha sitt största eller egentliga värde i därå uppförda byggnader, samt i den för hospitalsstyrelsen gällande instruktion meddela de ändringar, hvartill utredningen kan föranleda, och som rätt och billighet kräfva.»

Andra kammarens utskott har i utlåtande nr 11 hemställt, »att Andra kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida i gällande bestämmelser rörande de till Danviks hospital utgående s. k. rekognitionsafgifter ändringar kunna och böra vidtagas, särskildt med hänsyn till de lägenheter, som afsöndrats till s. k. egna hem, och som mestadels hafva sitt största värde i därå uppförda byggnader.»

Andra kammaren har bifallit sitt utskotts hemställan, hvar efter ärendet öfverlämnats till Första kammaren. Denna har hänvisat ärendet till förberedande behandling af sitt andra tillfälliga utskott enligt protokollsutdrag, som delgifvits utskottet den 18 innevarande månad.»

Med anmälan, att utskottet funnit sig icke under den korta tid, som stått till utskottets förfogande, hinna behörigen utreda och afgifva yttrande angående detta ärende, hade utskottet i föreliggande utlåtande hemställt, att Första kammaren icke måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Grefve Lagerbjelke: Jag får å utskottets vägnar beklaga, att tiden icke medgifvit en fullständig utredning af denna fråga, som utan tvifvel har en ganska stor betydelse särskildt för egna-hemsbildningen på vissa håll. Nu framgår emellertid af Andra kammarens utskotts utlåtande, att utredning för närvarande pågår inom kammarkollegium angående ett större antal rekognitionsafgifter från Danvikshemman; och vill jag uttala min förvissning därom, att, när utredningen är färdig, Kungl. Maj:t utan skrifvelse från Första kammaren skall taga den fråga under ompröfning, som bragts å bane genom motionen.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 21 och 22 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 23, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående öfverlämnande till Riksdagen att besluta om de till upprätthållande af lots- och fyrinrättningen med lifräddningsanstalterna erforderliga utgifter m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om de till Danviks hospital utgående s. k. rekognitionsafgifter.
(Forts.)

Vid ånyo skedd föredragning af konstitutionsutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 38, i anledning af väckt motion angående införande af republikanskt statskick, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om grund-
lagsändring i
syfte att vissa
motioner må
kunna ome-
delbart af-
visas.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 22 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 39, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 56 och 58 riksdagsordningen.

I en inom Första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 112, hade herrar *Rudolf Kjellén, Sam Clason, Hugo Fahlén, G. Lagerbjelke, K. v. Geijer, August Bellinder, L. E. Gezelius, K. H. Bergendahl* och *Aaby Ericsson* hemställt,

»att Riksdagen måtte som hvilande till grundlagsenlig behandling för sin del antaga följande förslag till ändrad lydelse af riksdagsordningens §§ 56 och 58.

§ 56.

Konungens propositioner kunna icke till afgörande i kammare företagas, innan utskott däröfver afgifvit yttrande. Motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, kan ej utan remiss till utskott bifallas, ej heller utan bägge kamrarnas beslut omedelbarligen afslås. Angår motion annat ämne, och rörer det ej kammaren enskildt, kan motionen likaledes icke utan remiss till utskott bifallas. Frågor, som röra någondera kammaren enskildt, må genast afgöras.

§ 58.

När proposition eller motion — — — — då sådan hänvisning bör ske, därest frågan ej nedlägges eller, i den ordning § 56 stadgar, eljest blifver afgjord. Hvarje — — — — uppehållas. Uppstår — — — — afgöras.»

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att herr Kjelléns m. fl. ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade afgifvits

1:o) af herr *Trygger*, i fråga om viss del af motiveringen, och
2:o) af herrar *Clason, Bellinder* och *Kjellén*, hvilka likväl ej däri antydtt sin åsikt.

Herr Kjellén: Jag skall icke bli mångordig i denna riksmötets tolfte timma.

Såsom synes af motiveringen, har denna motion icke framkommit, så att säga, i hastigt mod eller för att skapa en *lex in casu*, utan för att söka ett botemedel för ett redan förut och allmänt erkänt missförhållande. Det kan ju endast vittna om

motionens aktualitet, att den velat tillgodogöra sig en konjunktur, då detta missförhållande och bristen på botemedel däremot blifvit från alla sidor med beklagande framhållet. Det enda, som kunde förvåna, är möjligen det, att man på vissa håll icke visat tillräckligt intresse sedan, när botemedel verkligt ställdes i utsikt.

Konstitutionsutskottet, för hvars välvilliga behandling af motionen jag för öfrigt tackar, har gjort tre anmärkningar mot den metod, som jag och mina medmotionärer framställt.

För det första skulle metoden egentligen icke skapa mycken lättnad i arbetsbördan; man kunde med tämlig visshet antaga, att den skulle tillämpas endast i undantagsfall. Jag tror, att det argumentet kan skattas skäligen ringa, ty det har ju aldrig varit fråga om annat än undantagsfall. Det är icke fråga om massmord på motioner.

Vidare fortsättes kritiken med, att metoden skulle åt medkammaren inrymma att kunna tvinga den andra att i strid med dess uppfattning låta en motion underkastas utskottsbehandling. Detta anmärkes mot metoden, att båda kamrarna tillsammans skulle fungera för att döda ett privat initiativ. Invändningen är ju i sig själf befogad; jag vill dock framhålla, att redan nu kan det förekomma, att om den ena kammaren icke hänvisar en motion till ett tillfälligt utskotts behandling, så kan den andra kammaren upptaga och bifalla förslaget, hvarigenom saken sålunda påtvingas medkammaren. Men det är en annan sak, som jag tror, att utskottet icke uppskattar tillbörligt. Utskottet har sett endast på förhållandet mellan de båda kamrarna, men icke på förhållandet mellan Riksdagen och motionären. Här är dock frågan om att ta ifrån en riksdagsman en rätt, som han nu äger i kraft af grundlag. I det fallet bruka vi vara ganska försiktiga; åtminstone vilja vi ha en betydande auktoritet i stället. Då träder ju *Riksdagen* med sina båda kamrar fram med en betydligt mer imponerande styrka än *en* kammare, låt vara med kvalificerad majoritet.

Utskottet har emellertid gifvit sitt förord åt ett slags garanti mot remissvägran, nämligen en viss *kvalificerad majoritet* i den ena kammaren. Det är klart, att man därigenom skulle undgå vissa tekniska svårigheter. Man kunde också ansluta sig till bestående rätt, nämligen regeringsformen § 110, som fordrar tillstånd af minst 5/6 af de röstande i vederbörande kammare, innan en riksdagsman i den kammaren får sättas under tilltal. Jag tar fasta på detta utskottets uttalande. Kanske får jag återse utskottet på den linjen en annan gång; men jag vill framhålla, att detta är ett större ingrepp i motionärers fri- och rättigheter än denna motion förutsatt, och att detta större ingrepp då kommer på 1912 års konstitutionsutskotts ansvar, som först rekommenderat det.

Slutligen fäster utskottet uppmärksamheten på, att sakens

Om grundlagsändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart afvisas.
(Forts.)

Om grundlagsändring i syfte att vissa motioner må kunna omedelbart afvisas.

natur kräfver ett noggrant öfvervägande, hvartill med hänsyn till Riksdagens snara avslutande utskottet nu icke funnit tid. Detta är ju en anmärkning, som jag icke kan jäfva och som i och för sig är tillräcklig anledning till, att jag nu icke gör något yrkande, så mycket mer som inga fatalier försutits.

(Forts.)

Från de synpunkter, som jag här utvecklade, hade det legat närmast att yrka bifall till utskottets kläm med uteslutande af motiveringen utom det sista stycket. Om jag emellertid icke gör detta, så är det naturligtvis för att undvika svårigheter vid sammanjämkningen, men det är också under den bestämda förutsättningen, som här vid föregående tillfällen blifvit framhållen, att ett instämmande i ett afslagsyrkande *icke* innebär ett instämmande i alla de argument, som legat till grund för utskottets uttalande.

Herr talman, jag har alltså intet yrkande.

Herr von Geijer: Jag skall endast be att få antecknad till protokollet, att jag vid ärendets justering i konstitutionsutskottet anmälde reservation, men att af ett missförstånd mitt namn icke blifvit upptaget bland reservanternas.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 40, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:ts angående införande i grundlag af bestämmelse om Sveriges permanenta neutralitet, och

nr 41, i anledning af väckt motion om ändring af § 55 i riksdagsordningen,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 22 och 23 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 132, i anledning af väckt motion i fråga om kostnader för understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd), samt

nr 133, i anledning af Kungl. Maj:ts uti statsverkspropositionen gjorda framställning i fråga om dispositionen af besparingarna å hufvudtitlarna samt en i ämnet väckt motion,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda utlåtanden nr 46, i anledning af Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst-innehafvares rätt till pension, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af Första kammarens första tillfälliga utskotts den 22 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 23, i fråga om en af herr Olsson i Blådinge inom Andra kammaren väckt motion, nr 236, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder mot jordkulturens ödeläggelse genom försumpning,

nr 24, i fråga om en af herr Wiberg inom Andra kammar-
aren väckt motion, nr 227, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om en förhandlingsordning mellan vissa statens tjänstemän och arbetare samt vederbörande verks styrelser och underlydande förvaltningar, samt

nr 25, i fråga om en af herr Rydén inom Andra kammaren väckt motion, nr 76, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för oäkta barn att erhålla vetskap om sina föräldrar,
biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ett från Andra kammaren ankommet protokolls-*Ifrågasatt ut-*
utdrag, nr 533, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver *redning om*
dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 15, angående friherre *inrättande af*
Palmstiernas motion, nr 245, om skrifvelse till Kungl. Maj:t an- *en statens lif-*
gående inrättande af en statens lifförsäkringsanstalt. *försäkrings-*
anstalt.

Andra kammaren hade, med afslag å utskottets hemställan att förevarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda, bifallit en af herr Sandler m. fl. afgifven, vid utlåtandet fogad reservation, hvori hemställdes, att Andra kammar-
aren ville i anledning af den förevarande motionen för sin del besluta, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjligheten och lämpligheten af att en statens lifförsäkringsanstalt upprättades samt om framläggande af de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Grefve Lagerbjelke: Då kammaren redan fattat sitt beslut angående enahanda motion, som väckts i denna kammare, och afslagit den, så hemställer jag, att kammaren nu beslutar, att den förevarande frågan måtte anses besvarad genom kammarens förut fattade beslut.

Herr Bäckström: Den motion, som väckts af mig och afslagits af Första kammaren, gick ut på, att Första kammaren

Ifrågasatt utredning om inrättande af en statens lif-försäkringsanstalt. skulle principiellt uttala sig för upprättande af en statens lif-försäkringsanstalt och begära bestämmelser om densamma. Det, som Andra kammaren uttalat sig för, afser däremot en förutsättningslös utredning om möjligheten och lämpligheten af en sådan anstalts upprättande samt framläggande af det förslag utredningen kan gifva anledning till. Det föreligger således så pass stor skillnad mellan det, som Andra kammaren utan votering antagit, och det, som Första kammaren afslagit, att — formellt — fog nog torde föreligga för att remittera ärendet till utskottet. Man skulle ju också kunna säga, att Första kammarens andra tillfälliga utskott skulle hafva ganska lätt att bilda sig en mening om föreliggande fråga, eftersom det behandlat min motion. Då jag emellertid, herr talman, förvissat mig om, att sex utaf utskottets sju medlemmar inom 24 timmar icke längre finnas i Stockholm, hvadan någon realbehandling af ärendet således icke kan ifrågakomma, vill jag icke motsätta mig grefve Lagerbjelkes yrkande.

(Forts.)

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att därunder ej förekommit annat yrkande än af grefve *Lagerbjelke*, att Första kammaren, som den 15 innevarande månad vid föredragning af sitt andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 16 afslagit en af herr Bäckström väckt motion, nr 79, angående skrifvelse till Konungen med hufvudsakligen enahanda begäran, som innefattades i Andra kammarens omförmälda beslut, måtte förklara nu föreliggande fråga besvarad genom Första kammarens nämnda beslut.

På härefter gjord proposition bifölls detta yrkande.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 526, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning af dels herr Winbergs m. fl. motion, nr 226, och dels herrar Kronlunds och Röings motion, nr 240, angående statens järnvägsförvaltning, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 2.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 527, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning af herr Åkerlunds m. fl. motion, nr 138, om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om en undersökning angående reglering på angifvet sätt af Mälarens vattenstånd, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 163, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af kvinnliga biträden i postverkets stat samt fastställande af postverkets stat för driftkostnader år 1913;

nr 167, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af kvinnliga skrifbiträden i postsparbankens stat;

nr 169, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt skrifbiträdet hos generaltullstyrelsen Blenda Amanda Lindström;

nr 206, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvärfvande åt kronan af vissa jordområden för anläggande af en skjutbana för Älfsborgs regemente;

nr 207, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående tilldelande af ett andra ålderstillägg å 500 kronor åt fortifikationskassören och förrådsförvaltaren å Älfsborgs fästning C. G. R. Granlind;

nr 208, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande af afståndsmätninginstrument;

nr 209, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af särskildt rekryteringsbidrag för fyllande af 1913 års stater;

nr 210, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt vaktmästaren vid krigshögskolan J. E. Söderlund;

nr 211, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande af kostnader för ökade arbetskrafter inom landtförsvarsdepartementet;

nr 212, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af Kungsgården Noret i Kopparbergs län m. m.;

nr 224, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omföring i 1912 års räkenskaper af visst belopp från reservationsanslaget till flottans öfningar till reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll; samt

nr 225, i anledning af en inom Riksdagen väckt motion i fråga om kostnader för understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd).

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 218, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om frilager och om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen om frihamn, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 220, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tullrestitution i vissa fall vid

återutförelse af utländsk vara, dels ock en i ämnet väckt motion;
nr 221, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af vissa delar af gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor, dels ock en i ämnet väckt motion; samt
nr 222, angående ändringar i tullbehandlingen af vissa varor.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 228, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor, lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår, lag om ändrad lydelse af 11 kapitlet 2 § jordabalken, lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom och lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade, *dels ock* i anledning därpå väckta motioner;

nr 229, i anledning af väckt motion om skriftelse till Kungl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till en svensk utvandringslag;

nr 230, i anledning af väckt motion om skriftelse till Kungl. Maj: angående ändring af 12 kapitlet 3 § rättegångsbalken; samt

nr 231, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 15 kapitlet 22 och 24 §§ strafflagen, *dels ock* i anledning därpå väckta motioner.

Upplästes och godkändes jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 184, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af sex lägenheter från till kronopark afsatta förra fältväbelsbostället Hälle nr 1 i Jämtlands län;

nr 187, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra fanjunkarbostället Refvinge nr 3, 10 i Malmöhus län;

nr 188, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra kompanichefsbostället Makrismåla nr 1 i Kronobergs län;

nr 190, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra länsmansbostället Ileberg nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 191, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående

upplåtande af lägenheter från det till kronopark afsatta kronohemmanet Näset nr 1 i Jämtlands län;

nr 192, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från det till kronopark afsatta förra militiebostället Andersön nr 1 i Jämtlands län;

nr 193, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra skvadronchefsbostället Nyvalla nr 1 i Uppsala län;

nr 195, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af visst område vid Gellivare Malmberg i Norrbottens län;

nr 198, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från Starby kungsladugård i Östergötlands län; samt

nr 199, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lotter från förra hospitalslägenheten Bergbetningen under Skogsholms kronopark i Gottlands län.

Justerades tjugutre protokollsutdrag för denna dag.

På hemställan af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 2,53 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjeerna.

Tisdagen den 28 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades protokollen för den 18, 20 och 21 i denna månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial nr 134, med förslag till gratifikationer till de vid innevarande Riksdag hos kamrarna anställda tjänstemän m. fl.;

bevillningsutskottets betänkande nr 48, angående beräkning af bevillningarna för år 1913;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets memorial nr 2, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets sekreterare och vaktmästare;

jordbruksutskottets memorial nr 107, med förslag till sammanjämkning af kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bestämmelser för användningen af kronans område å viss del af Vaxön, jämte två i ämnet väckta motioner; äfvensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 24, i anledning af väckta motioner angående statens järnvägars organisation m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 106, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:ts angående upplåtande till småbruk af viss kronans jordegendommar och de ecklesiastika boställena tillhörande jord.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

nr 2, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 205, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket samt fastställande af telegrafverkets stat för driftkostnader år 1913 m. m.;

nr 233, angående utredning om åtgärder för bekämpande af spetälskesjukdomen i Sverige;

nr 234, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en fredsexpeditions- och bostadsbyggnad i Boden;

nr 235, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar;

nr 236, angående utredning i fråga om beredande af statsbidrag för å epileptikerhem vårdad, icke sinnesslö fallandesjuk;

nr 237, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående bidrag af statsmedel till aflösning af vissa frälseräntor; samt

nr 238, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående utsträckning af tiden för anmälan om inlösen af skattefrälseräntor samt en i ämnet väckt motion.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 215, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser angående skogsafverkningsafhandlings beleggande med stämpel;

nr 216, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i 8, 39 och 52 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften;

nr 217, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om provianteringsfrilager;

nr 219, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till införande i gällande tulltaxa af vissa bestämmelser rörande förtullning från frihamn eller frilager;

nr 223, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

nr 243, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af 1, 3 och 7 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften.

Upplästes och godkändes sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 268, till Konungen i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skogsaccis och om virkestaxering.

Upplästes och godkändes första särskilda utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 171, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetarskydd;

nr 255, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande ändring i vissa delar af lagen den 5 juni 1909 om förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid;

nr 256, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anordnande af inspektion öfver elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfverföring;

nr 257, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag till understödjande af sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd; samt

nr 258, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anordnande af yrkesinspektion.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag,
dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 142, angående val af två fullmäktige i riksbanken och af tre suppleanter för Riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk; samt

nr 244, angående undanröjande af i gällande författningar förefintliga hinder för producenter af lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter att i huru små partier som helst direkt till konsumenterna försälja sina alster;

dels till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 55, angående utredning rörande behovet af åtgärder, åsyftande att i vissa landtkommuner bereda de röstberättigade större möjlighet att deltaga i kommunala afgöranden m. m.;

nr 56, angående ändrad lydelse af 54 § 1 mom. i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

nr 57, rörande förordning angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelsrika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning af stärkelse;

nr 58, angående ifrågasatt upphäfvande af stämpelskatten å inrikes växlar;

nr 59, angående förordning med särskilda bestämmelser rörande beskattning af socker, som under december månad år 1912 efter anmälan af Svenska sockerfabriksaktiebolaget utlämnas till fritt bruk;

nr 60, angående ifrågasatt förlängning af den å internationell konferens i Bryssel den 5 mars 1902 antagna konventionen angående beskattningen af socker m. m.;

nr 61, angående förslag till ändrad lydelse af §§ 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen;

nr 62, angående ändrad lydelse af § 24 i förordningen om landsting den 21 mars 1862;

nr 63, rörande ändrad lydelse af dels 13 § i lagen angående medling i arbetstvister den 31 december 1906, dels ock 2 § i lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag den 20 november 1909;

nr 64, angående öfverförande af visst belopp till den i 19 § af lagen angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar den 4 juli 1910 omförmälda fond;

nr 65, angående dels ökning af fonden för befrämjande af handverk och därmed jämförlig mindre industri, dels ock anvisande af anslag för täckande af förvaltningskostnader för nämnda lånefond år 1913;

nr 66, angående lag om ändring i vissa delar af utsökningslagen m. m.;

nr 67, angående nytt reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 68, angående bankovinsten; samt

nr 74, angående förslag till lag om understödsföreningar, lag om ändrad lydelse af 162 och 163 §§ i lagen om försäkringsrörelse samt lag om ändring i vissa delar af lagen om sjuk-kassor den 4 juli 1910;

dels ock till Riksdagens förordnande, nr 144, för tre suppleanter för Riksdagens fullmäktige i riksbanken.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 7,22 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna*.

Onsdagen den 29 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollen för den 22 i denna månad.

Vid föredragning af statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 134, med förslag till gratifikation till de vid innevarande års riksdag hos kamrarna anställda tjänstemän m. fl., biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid föredragning af bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda betänkande nr 48, angående beräkning af bevillningarna för år 1913, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid föredragning af sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets sistlidne dag bordlagda memorial nr 2, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets sekreterare och vaktmästare, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid föredragning af jordbruksutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 107, med förslag till sammanjämkning af kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bestämmelser för användningen af kronans område å viss del af Vaxön, jämte två i ämnet väckta motioner, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid föredragning af Första kammarens andra tillfälliga utskotts under gårdagen bordlagda utlåtande nr 24, i anledning af väckta motioner angående statens järnvägars organisation m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 245, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för rektorerna vid de allmänna läroverken, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 246, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i staten för folkskollärarnas pensionsinrättning; samt

nr 247, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, nr 271, till Konungen, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående expropriation i vissa fall af torp och andra lägenheter å rekognitionsskogshemman m. m.

Upplästes och godkändes jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 248, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande af den högre skogsundervisningen m. m.;

nr 249, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af områden från förra korpralsbostället Asby nr 1 i Östergötlands län;

nr 250, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra fänriksbostället Hålfredstorp nr 1 i Kalmar län;

nr 251, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skogsvårdsafgift;

nr 252, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa kompletteringsarbeten vid statens veterinärbakteriologiska anstalt;

nr 253, i fråga om åtgärder för vinnande af större öfverskådlighet angående de verkliga inkomsterna från statens jordbruksdomäner m. m.;

nr 254, angående driftkostnaderna för statens produktiva fonder i hvad angår jordbruksärendena;

nr 264, angående regleringen af utgifterna för kapitalökning i hvad angår jordbruksärenden;

nr 266, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till jakt äfvensom åtskilliga i ämnet väckta motioner; samt

nr 267, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillgodogörande af kronans jakträtt.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 259, angående vidtagande af åtgärder till värnpliktiges skyddande mot förlust af innehafda anställningar i statens tjänst eller vid dess arbetsföretag på grund af inkallande till tjänstgöring;

nr 260, angående vidtagande af åtgärder i syfte att dagtraktamente må i vissa fall utgå till officerare och underofficerare vid tjänsteresa med trupp af värnpliktige;

nr 261, angående utfärdande af vissa bestämmelser, afseende lättnader vid inbetalning af kronoutskylder;

nr 262, angående sådan planläggning af statens och kommunernas arbeten, att största möjliga antal arbetare beredes arbete under tider och perioder, då större arbetslöshet inträder; samt

nr 263, angående åtgärder mot jordkulturens ödeläggelse genom försumpning.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial nr 135, angående statsregleringen för år 1913.

Kammaren åtskildes kl. 2,17 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*

Torsdagen den 30 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Justerades protokollet för den 23 i denna månad.

Vid föredragning af statsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 135, angående statsregleringen för år 1913, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt, och lades utskottets yttrande i punkten 12 till handlingarna.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel, omfattande anslagen till landförsvarsdepartementet;

nr 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet;

nr 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

nr 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; samt

nr 232, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa utgifter för kapitalökning i hvad angår civildepartementsärenden.

Upplästes och godkändes jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet; och

nr 265, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bestämmelser för användningen af kronans område å viss del af Vaxön, jämte en i ämnet väckt motion.

Anmäldes och bordlades
statsutskottets memorial nr 136, angående den nya rikssta-
ten; äfvensom
bankoutskottets memorial nr 47, med förslag till nytt regle-
mente för riksgäldskontoret.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Tillkännagafs, att Kungl. Maj:t låtit genom offentligt anslag
bjuda och kalla Riksdagens samtliga ledamöter att fredagen den
31 innevarande månad kl. 11 förmiddagen infinna sig uti slotts-
kapellet samt, efter förrättad gudstjänst, begifva sig till rikssalen
för att enligt § 36 i riksdagsordningen af Kungl. Maj:t i nåder
hemförlofvas.

Kammaren åtskildes kl. 8,15 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 31 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 10,15 f. m.

Vid föredragning af statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 136, angående den nya riksstaten, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid föredragning af bankoutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 47, med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

- nr 272, ang. statsregleringen för år 1913 och sättet för anvisande af vissa anslagsbelopp; och
 - nr 273, med öfverlämnande af ny riksstat.
-

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser:

- nr 269, till Konungen, med nytt reglemente för riksgäldskontoret; och
 - nr 270, till fullmäktige i riksgäldskontoret, med reglemente för riksgäldskontoret.
-

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

- nr 47, i afseende å statsregleringen och rörande de med statsverket gemenskap ägande ämnen;
- nr 69, angående ändrad lydelse af 8 och 52 §§ i förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften;
- nr 70, angående förslag till förordning om vissa ändringar i 8, 39 och 52 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften;
- nr 71, angående förordning om provianteringsfrilager;

nr 72, angående införande i gällande tulltaxa af vissa bestämmelser rörande förtullning från frihamn eller frilager;

nr 73, angående förordning om ändrad lydelse af § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning;

nr 75, angående åtgärder till förekommande af viss skadegörelse å ungskog;

nr 76, angående utredning rörande den norrländska fiskarbefolkningens bostadsförhållanden;

nr 77, angående utredning och förslag i fråga om upplåtande till försäljning af vissa kronoegendomar;

nr 78, angående dels anvisande af medel till utförande under senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913 af en försöksmobilisering och därmed sammanhängande öfningar, dels förslag till lag om vapenöfningar under senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913 för utronande af härens krigsberedskap (mobiliseringsöfningar) dels ock förslag till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs familj (familjeunderstöd) under nämnda mobiliseringsöfningar;

nr 79, angående ändrad lydelse af vissa delar af gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor;

nr 80, angående expropriation i vissa fall af torp och andra lägenheter å rekognitionsskogshemman m. m.;

nr 81, angående anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen;

nr 82, angående förslag till lag om arbetarskydd;

nr 83, angående pension åt bankinspektören R. H. Benckert;

nr 84, angående beredande af visst årligt understöd åt förre arbetsledaren vid telegrafverket H. A. Olsson;

nr 85, angående förordningar om frilager och om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen om frihamn;

nr 86, rörande förslag till förordning angående tullrestitution i vissa fall vid återutförelse af utländsk vara;

nr 87, angående pensionsreglering för rektorerna vid de allmänna läroverken;

nr 88, angående vissa ändringar i staten för folkskollärarnas pensionsinrättning;

nr 89, angående ändrad lydelse af 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension;

nr 90, angående reglemente för riksgäldskontoret;

nr 91, angående ändringar i tullbehandlingen af vissa varor;

nr 92, angående lag, innefattande ändring i vissa delar af lagen den 5 juni 1909 om förbud mot handels idkande å söcken-dag utöfver viss tid;

nr 93, angående anslag till anordnande af inspektion öfver elektriska anläggningar för belysning och arbetsöfverföring;

nr 94, rörande lag angående flottning af skogsalster i gräns-

floderna Torneå och Muonio samt lag angående ändrad lydelse af 14 § i förordningen om allmän flottled den 30 december 1880;

nr 95, angående upplåtelse af kronan tillhöriga jordägarandelar i grufvor;

nr 96, angående val af två fullmäktige i riksbanken och tre fullmäktige i riksgäldskontoret samt suppleanter för riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk;

nr 97, angående förslag till lag om skogsaccis och om virkestaxering;

nr 98, angående förordning om ändrad lydelse af 1, 3 och 7 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften;

nr 99, angående anvisande af anslag till understödjande af sjukkassor;

nr 100, angående anslag till anordnande af yrkesinspektion;

nr 101, angående lag om ändrad lydelse af 80 § i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar samt lag om ändrad lydelse af 8 § i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura;

nr 102, angående lag om ändrad lydelse af 11 kapitlet 9, 24 och 38 §§ rättegångsbalken;

nr 103, angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 104, angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar;

nr 105, angående utarbetande och framläggande af förslag till en svensk utvandringslag;

nr 106, angående ändring af 12 kapitlet 3 § rättegångsbalken;

nr 107, angående förslag till lag om ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen;

nr 108, angående förordning om skogsvårdsafgift;

nr 109, angående lag om rätt till jakt;

nr 110, angående förslag till grunder för tillgodogörande af kronans jakträtt;

nr 111, angående rätt för Riksdagens ledamöter att åtnjuta ersättning för resa under pågående riksdag till hemorten och åter;

nr 112, angående åtskilliga på grund af § 89 regeringsformen väckta frågor;

nr 113, angående förslag till pensionering af distrikts- och länsveterinärer m. m.;

nr 114, angående lag om ändrad lydelse af § 34 värnpliktslagen;

nr 115, angående vissa nya bestämmelser i afseende å mått och vikt;

nr 116, angående lag, innefattande förbud i visst fall mot värnpliktigs skiljande från tjänst eller arbete;

nr 117, angående statsregleringen;

nr 118, angående lag om ändring i vissa delar af sjölagen samt lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen den 12 juni 1891, innefattande vissa bestämmelser om sjöfynd;

nr 119, angående lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen samt förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd);

nr 120, angående förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor, lag om sammanläggning af frälseräntor med den fastighet, hvaraf räntan utgår, lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken, lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875 angående in-teckning i fast egendom och lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade;

nr 121, angående anslag till fortsatt utveckling af statens telegraf- och telefonväsende;

nr 122, angående anvisande af medel till inköp af mark för utvidgning af vissa järnvägsstationer;

nr 123, angående anvisande af medel för fortsättande af arbetet med utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Göteborg och Alingsås;

nr 124, angående anslag till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade järnvägar;

nr 125, angående anslag till fortsättning af statsbanan Järna—Norrköping;

nr 126, angående anslag till fortsättning af statsbanan Ulriksfors—Volgsjön;

nr 127, angående anvisande af medel till fortsättande af statsbanan Älfsby—Piteå;

nr 128, angående anslag till fortsättning af statsbanan Veit-tjärvi—Karungi—Matarengi;

nr 129, angående anläggning af en statsbana mellan Sveg och Brunflo;

nr 130, angående fortsatt arbete med utläggning af ytterli-gare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna;

nr 131, angående tilläggsanslag för redan utförda anläggning-ar vid Trälleborgs ångfärjestation;

nr 132, angående anvisande af medel för införande af elek-trisk drift å bandelen Kiruna-Riksgränsen;

nr 133, angående anvisande af medel för anläggning af en ny farled mellan Vänersborg och Göteborg;

nr 134, angående anvisande af medel för anläggning af

ledningar för distribuering af elektrisk energi från statens kraftverk vid Trollhättan;

nr 135, angående anslag till förekommande af driftstörningar gå grund af isbildning i Göta älf;

nr 136, angående anvisande af medel för inköp af inventarier för Trollhätte kraftverk;

nr 137, angående anvisande af medel till uppförande af en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen;

nr 138, angående anvisande af medel för anläggning af ett statens kraftverk vid Älfkarleby;

nr 139, angående anvisande af medel till anläggning af ledningar för distribuering af elektrisk energi från statens kraftverk vid Älfkarleby;

nr 140, angående inköp för statens räkning af Södertälje kanal- och slussverksaktiebolags egendom;

nr 141, angående kapitalökning för odlingslånefonden för år 1913;

nr 142, angående ökning af egnahemslånefondens kapital;

nr 143, angående kapitalökning för fonden för fiskerinäringens befrämjande;

nr 144, angående ökning af norrländska nyodlingsfondens kapital;

nr 145, angående kapitalökning för jordförmedlingsfonden;

nr 146, angående ökning af fonden för befrämjande af handverk och därmed jämförlig mindre industri;

nr 147, angående dispositionen af besparingarna å hufvudtitlarna;

nr 148, angående utbetalning af anslag till riksdags- och revisionskostnader;

nr 149, angående afsättning för järnväglånefonden;

nr 150, angående afsättning för lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby;

nr 151, angående kreditivsummorna; samt

nr 152, angående afsättning till fonden för att underlätta åstadkommande af bibanor inom vissa delar af riket.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag äfvensom protokollet för den 24 i denna månad.

Herr talmannen och kammarens ledamöter afgingo kl. 10,50 f. m. till slottskapellet, där riksdagspredikan hölls af pastorsadjunkten P. Eckhoff.

Till åtlydnad af Kungl. Maj:ts nådiga kallelse begaf sig kammaren efter gudstjänstens slut till rikssalen, där jämväl Andra kammaren infann sig. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet Schotte uppläste Kungl. Maj:ts nådiga förordnande för hans excellens herr statsministern Staaft att å Kungl. Maj:ts vägnar avsluta Riksdagen. Härpå framfördes kamrarnas undersåttliga välönskningar å Första kammarens vägnar af dess talman och för Andra kammaren af dess vice talman. Sedan riksdagsbeslutet blifvit af herr statsrådet och chefen för civildepartementet uppläst, förklarade å Kungl. Maj:ts vägnar hans excellens herr statsministern 1912 års lagtima riksmöte vara avslutadt.

Efter det kamrarnas ledamöter återkommit till samlingsrummet och där intagit sina platser, framträdde herr Afzelius till talmansbordet och yttrade:

Mina herrar! 1912 års riksdag är lyktad. Snart äro alla dess ledamöter spridda till de många hemmen öfver Sveriges land.

Där väntar dem efter det slitande jäktet frid och hvila. Men där vänta dem också nya mödor på de arbetsfält, som äro hvars och ens särskilda och egentliga. Denna verksamhet, lugnare, blygsammare, mer undanskymd än den politiska, får dock ingalunda underskattas vid sidan af denna. Det är detta arbete, som skall gifva samhällskroppen näring och förkofran. Det är på denna mark, som den personliga själfständigheten växer och stärkes. Det är denna verksamhet, som fostrar »mannen för sig», mannen som vet sig tänka och handla endast på sitt eget ansvar; den mannen behöfs för visso också i det politiska lifvet.

Och nu, när vi skiljas, ett rent personligt ord: tacksamhetens. Tack för öfverseende, tack för välvilja. För talmannen skall 1912 års riksdag alltid blifva ett ljust och kärt minne.

Detta tal besvarades af herr Jonsson, Olof, i följande ordalag:

Herr president! Väl hafva under den gångna riksdagen liksom tillförne under frågornas behandling skilda meningar sökt göra sig gällande om de beslut, som borde i sak fattas. Men om ett hafva helt säkert meningarna aldrig varit delade, nämligen i ett fullt och varmt erkännande af det urbana och utmärkta sätt, hvarmed Ni såsom talman ledt kammarens förhandlingar. Jag är viss om, att jag gör mig till tolk för kammarens samtliga ledamöter, närvarande eller redan hemresta, då jag därför till Eder frambär en varm tacksamhet för Eder väl utförda gärning såsom talman i kammaren och för i öfrigt åt oss alla visad välvilja.

Mätte nu under de kommande dagarna åt Eder vara beskärd hälsa och trefnad, så att när nästa riksmöte åter sammanträder,

Ni äfven då skall kunna såsom talman möta de gamla ledamöterna och gamla vännerna!

Till dess må välsignelse och allt godt hvila öfver Eder; och nu farväl!

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,5 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna.*
